

CIEPŁO ZNANE CZY NIEZNANE ?

prof. dr hab. Małgorzata Józwiak

Temperatura

**Temperatura jest wielkością
charakteryzującą stopień
nagrzania danego ciała.**

Temperaturę ciała można określić jako wielkość proporcjonalną do średniej energii kinetycznej bezładnego ruchu jego cząsteczek.

$$**$T \approx E_{\text{kin}}$**$$

Im bardziej dziki i nieopanowany ruch wykonują atomy tym wyższa temperatura.

Najbardziej rozpowszechnione skale temperatur:

Celsjusa

Fahrenheita

Kelwina

Jako podstawę dla skali Celsjusza przyjęto przejścia fazowe wody tzn.

topnienie lodu: ciało stałe $\longrightarrow$ ciecz 0°C

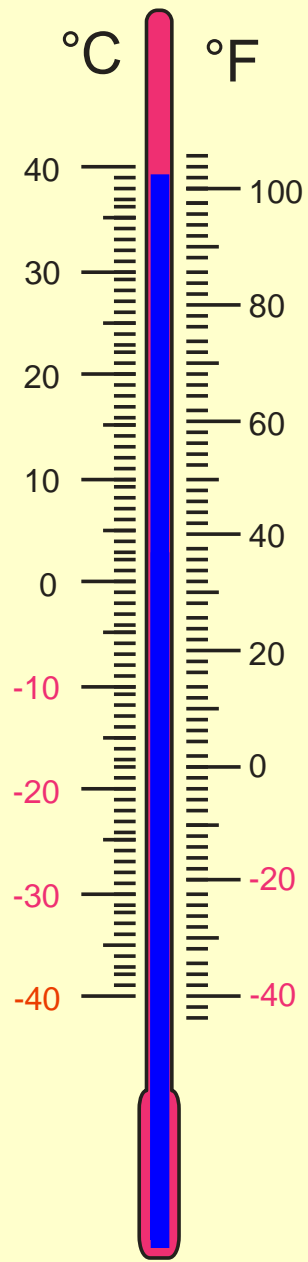
wrzenie wody: ciecz $\longrightarrow$ para 100°C

Gdańszczanin Fahrenheit przyjął trzy punkty termometryczne:

Temperaturę mieszaniny wody, lodu i chlorku amonu 0°

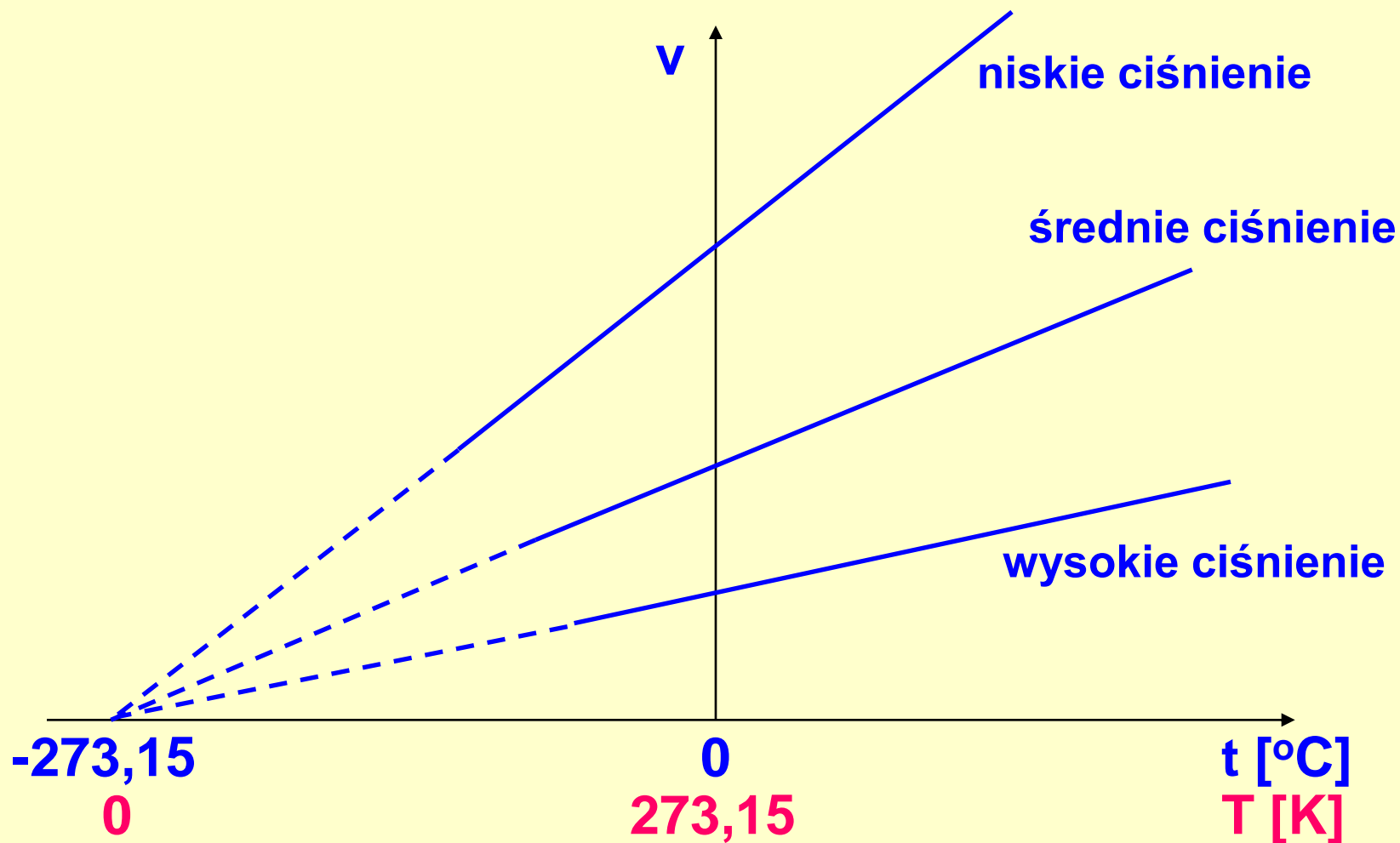
Temperaturę mieszaniny wody i lodu 32°

Temperaturę ciała ludzkiego 96°

Termodynamiczna skala temperatur

$$t = [^{\circ}\text{C}] \quad t = [^{\circ}\text{F}] \quad T = [\text{K}]$$

~~$$T = [^{\circ}\text{K}]$$~~

$$1^{\circ}\text{C} = 1 \text{ K} = 1 \text{ deg}$$

$$t_c = [T - 273,15]^{\circ}\text{C}$$

$$t_c = \frac{5}{9} (t_F - 32)^{\circ}\text{C}$$

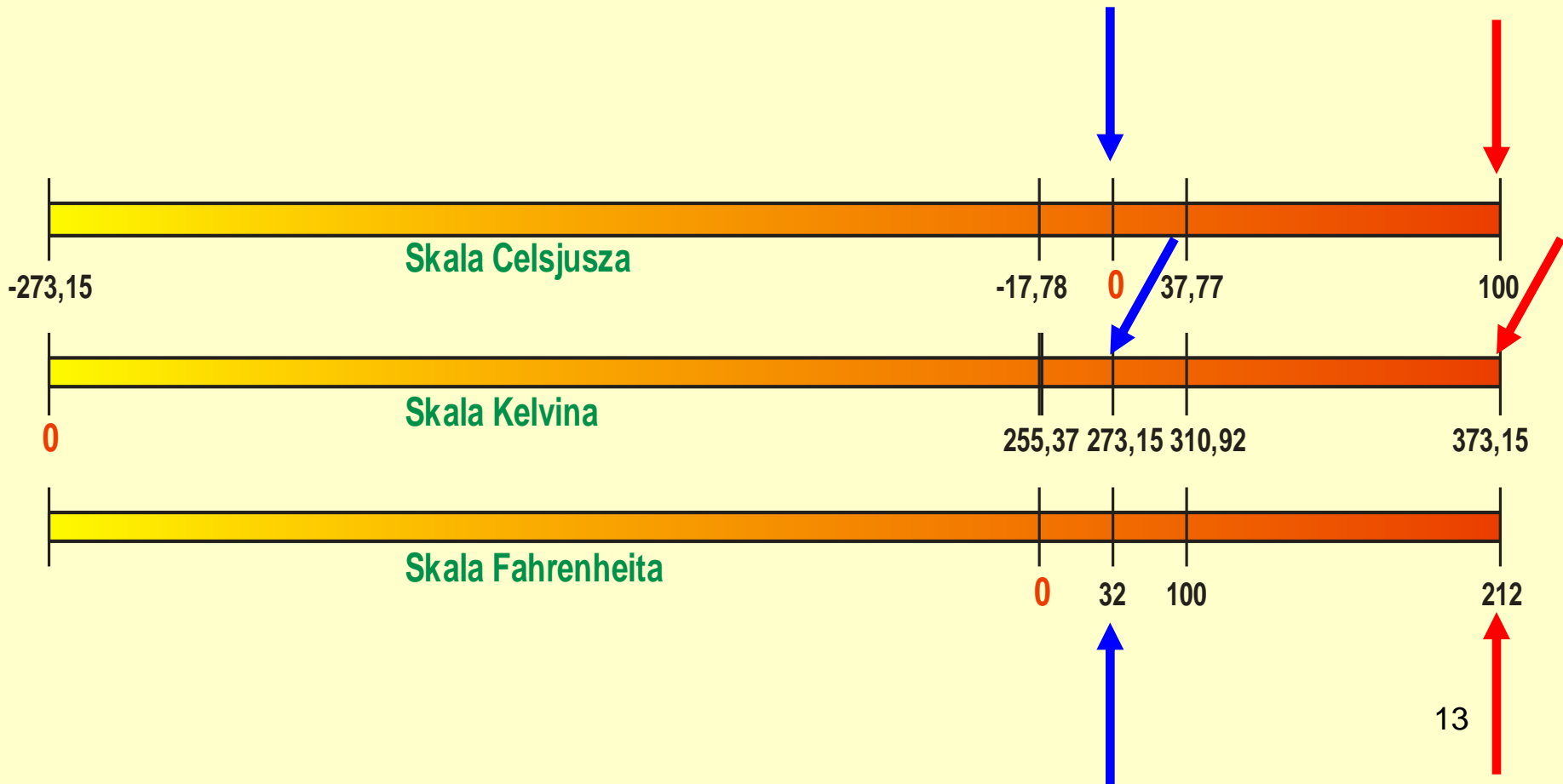
$$T(\text{K}) = t(^{\circ}\text{C}) + 273,15$$

np. 25°C

$$T(\text{K}) = 25 + 273,15 = 298,15 \text{ K}$$

topnienie lodu: 0°C   32°F   273,15 K

wrzenie wody: 100°C   212°F   373,15 K

ENERGIA

ENERGIA JEST ZDOLNOŚCIĄ DO WYKONYWANIA PRACY

Zasada zachowania energii

Energia nie może być stworzona ani nie może ulec zniszczeniu. Energia może być jedynie przekazywana od układu do otoczenia i odwrotnie.

Rodzaje energii

Energia kinetyczna ciała jest energią, jaką ciało to ma w wyniku swego ruchu

$$E_{\text{kin}} = \frac{mv^2}{2} = \frac{3}{2}RT$$

Energia potencjalna ciała jest energią wynikającą z położenia tego ciała

$$E_{\text{pot}} = mgh$$

m – masa ciała

g – przyspieszenie ziemskie ($9,81 \text{ m}\cdot\text{s}^{-2}$)

h – wysokość na jakiej znajduje się ciało

v – prędkość poruszania się ciała

$$E_{\text{pot}} = mgh$$

$$E_{\text{kin}} = \frac{mv^2}{2}$$

$v = 0$ $E_{\text{kin}} \longrightarrow q$

q

T_{k} ↑

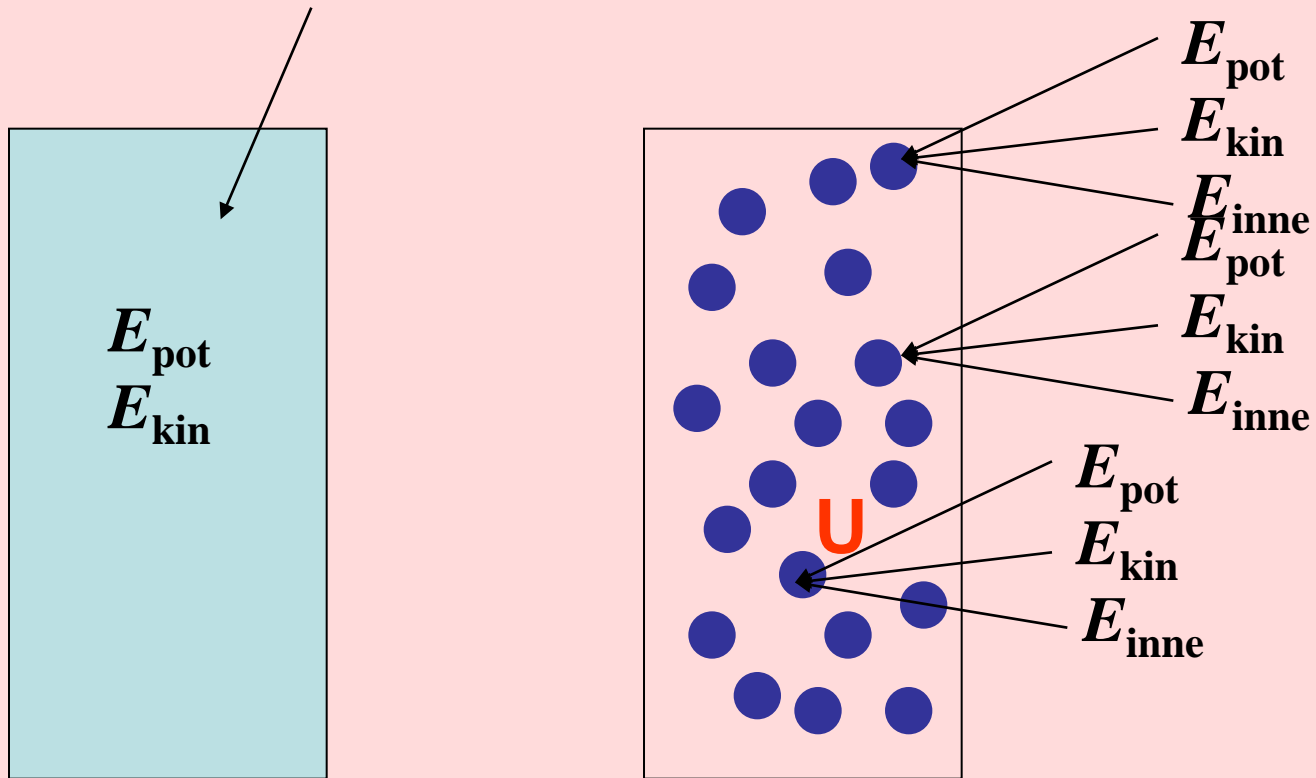
T_{w} ↑

$$E_{\text{pot}} = m \cdot g \cdot h \quad \longrightarrow \quad E_{\text{kin}} = \frac{m v^2}{2} \quad \longrightarrow \quad q$$

Konwersja energii jest to przemiana jednej energii w drugą.

Wymiana energii jest to przekazywanie energii od jednego ciała do drugiego (od układu do otoczenia lub odwrotnie).

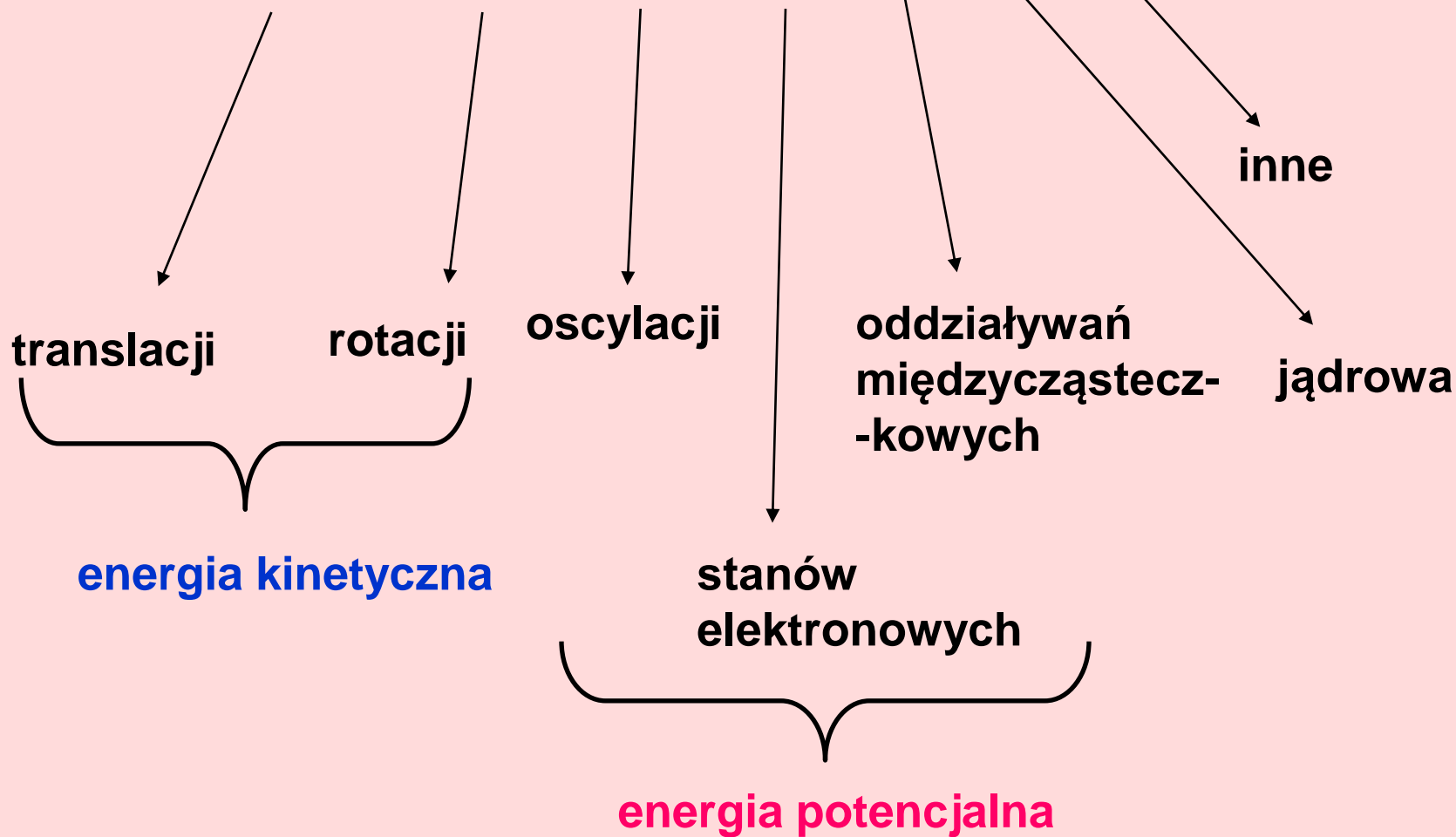
Układ jako całość

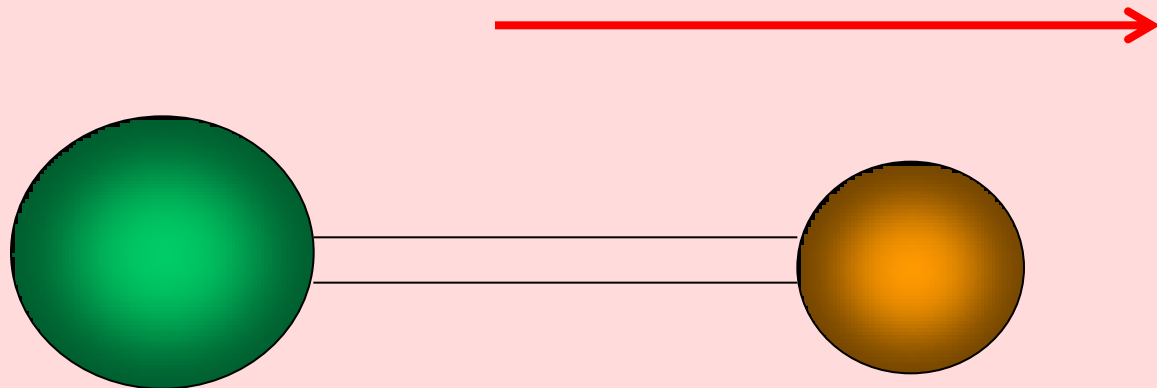

$$E = E_{\text{pot}} + E_{\text{kin}} + U$$

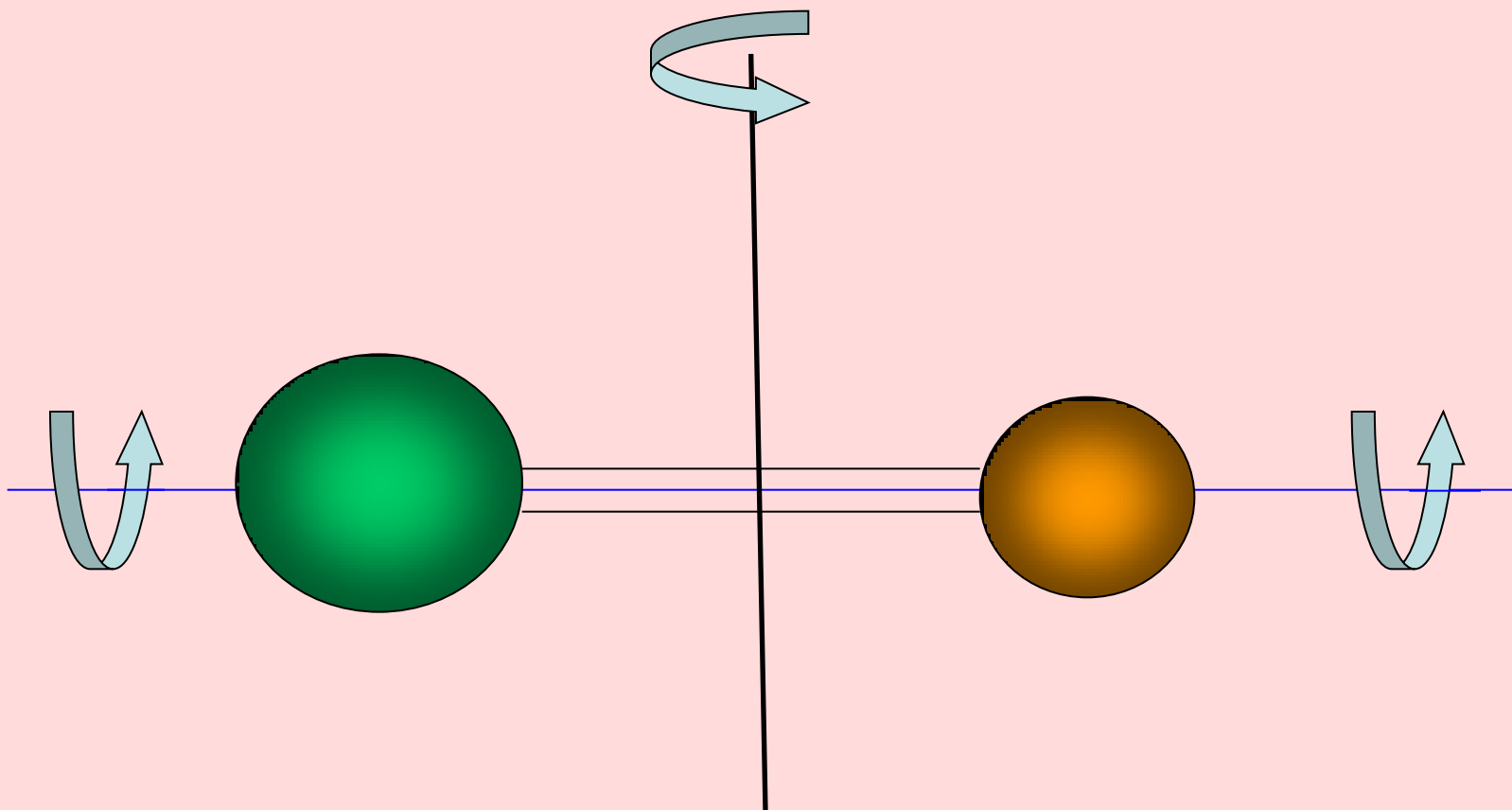
$$U = E_{\text{trans}} + E_{\text{rot}} + E_{\text{osc}} + E_{\text{el}} + E_{\text{m}} + E_{\text{j}} + E_{\text{x}}$$

$$U = E_{\text{trans}} + E_{\text{rot}} + E_{\text{osc}} + E_{\text{el}} + E_{\text{m}} + E_{\text{j}} + E_{\text{x}}$$

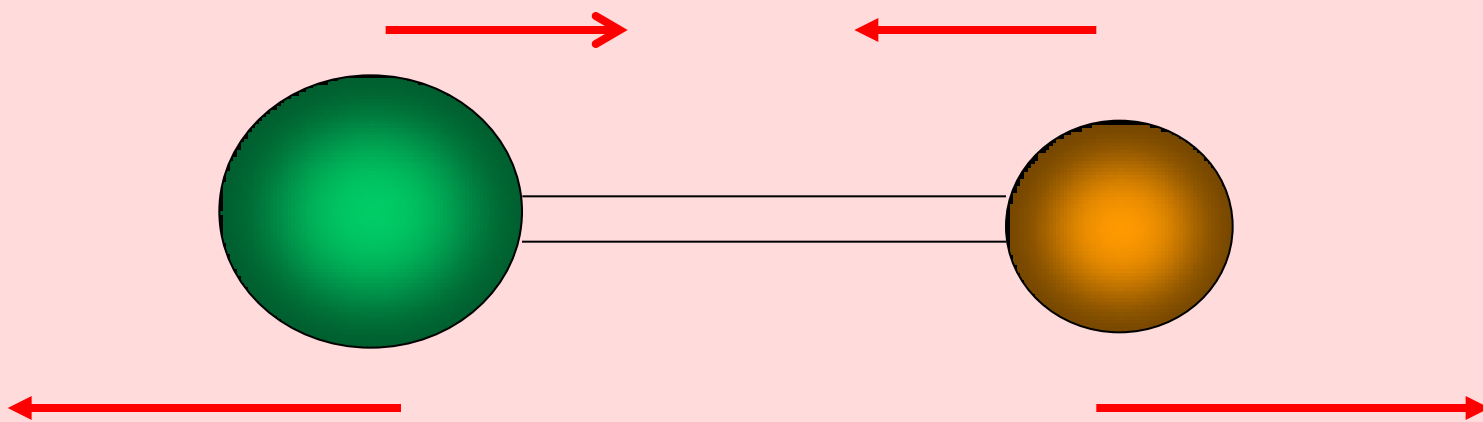

Energia translacji

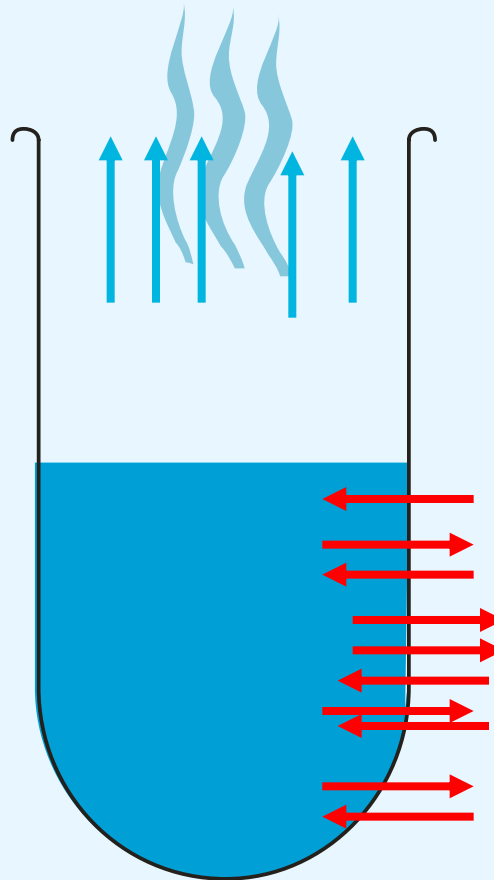
Energia rotacji

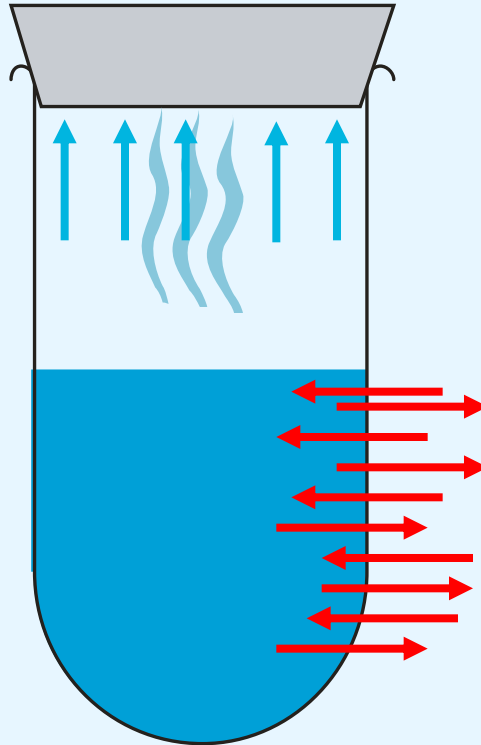
Energia oscylacji

UKŁADY

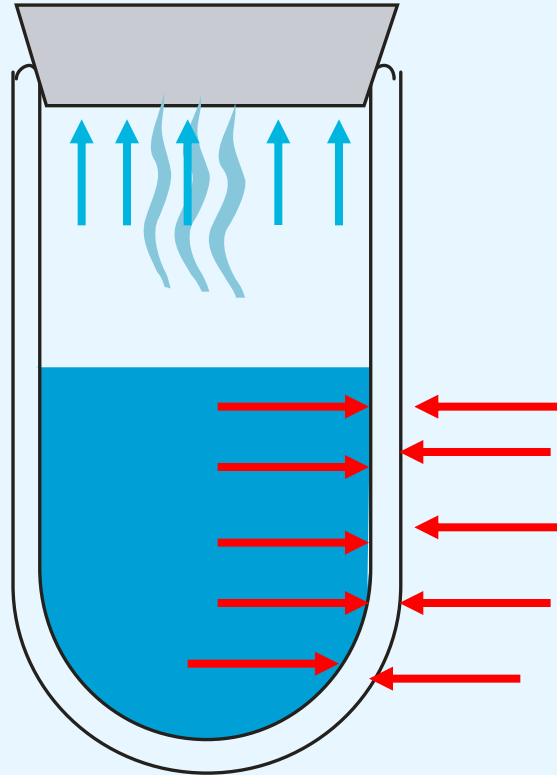

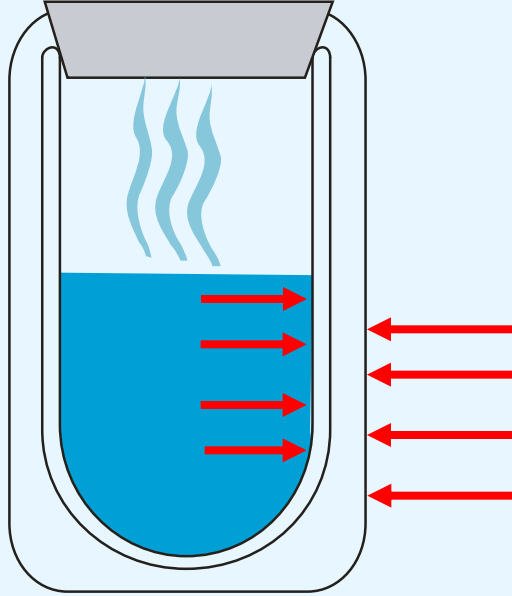
Układem otwartym jest układ, który może wymieniać
materię i **energię** z otoczeniem.

Układem zamkniętym jest układ, który nie może wymieniać **materii** z otoczeniem.

Układem izolowanym jest układ, który nie może wymieniać ani **materii**, ani **energii** z otoczeniem.

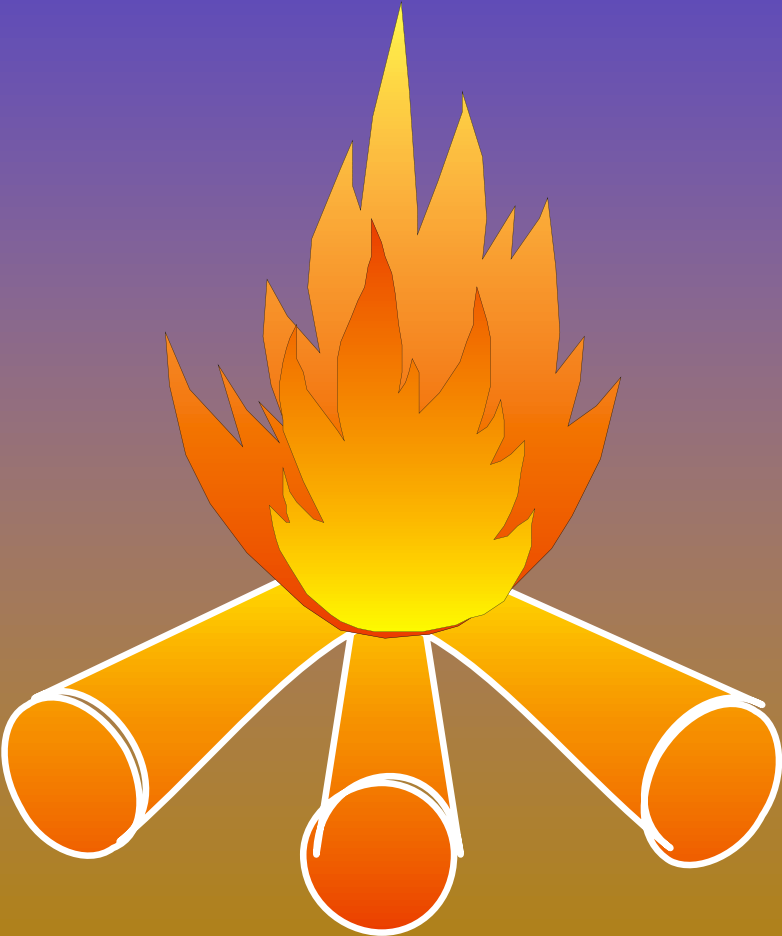

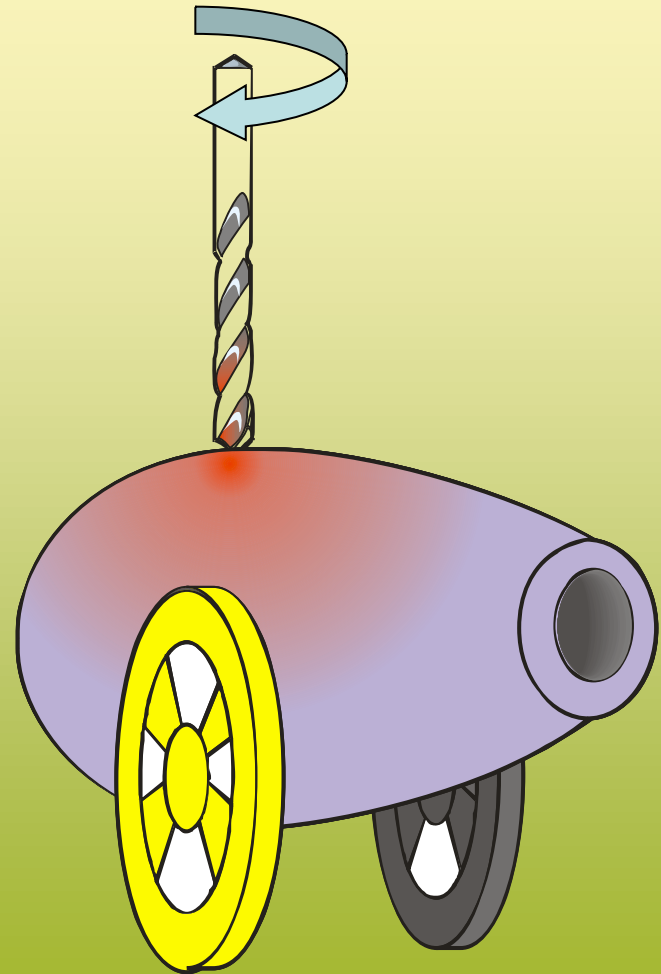
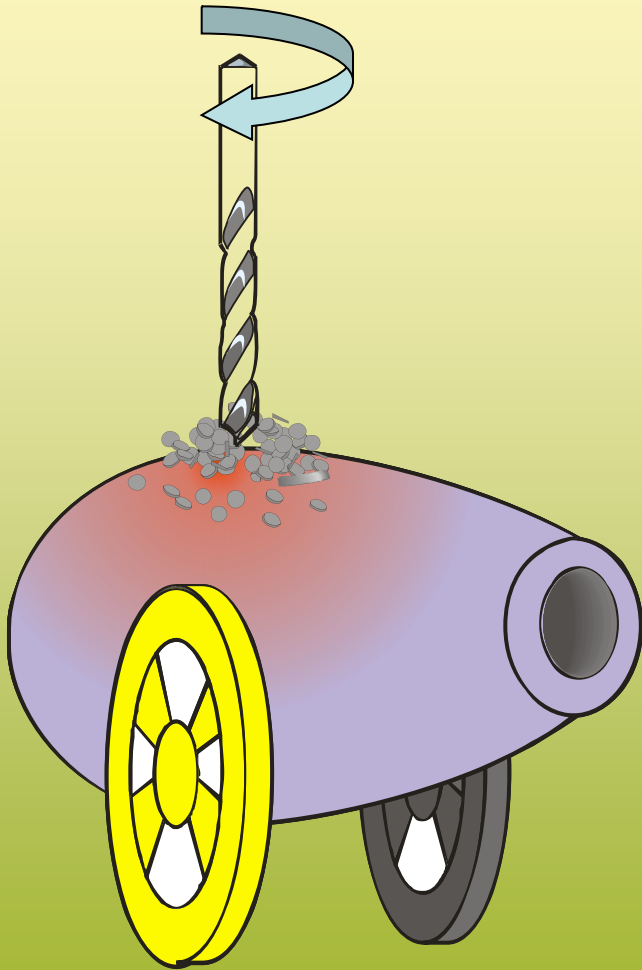
Układ odizolowany termicznie od otoczenia nazywa się układem adiabatycznym. W układzie tym brak jest wymiany ciepła z otoczeniem.

Greckie słowo **adiabatos oznacza „nie do przebycia”.**

CIEPŁO

(*q*)

WNIOSKI

- Źródło ciepła wytwarzanego za pomocą tarcia wydaje się być niewyczerpalne, zatem nie może być substancją materialną.
- Praca mechaniczna wykonana na układzie wywołuje taką samą zmianę stanu układu (woda zagotowała się), jak dostarczone mu ciepło.

Co to jest ciepło ?

Ciepło (q) jest energią przypadkowego ruchu cząsteczek i jest najbardziej niezorganizowaną formą energii.

Ciepło (q) jest to transfer energii w wyniku bezładnego ruchu, wynikający z różnicy temperatur układu i otoczenia.

JEDNOSTKI

Kaloria (cal) była stosowana do pomiaru ciepła.

Jest to ilość ciepła, która dostarczona do jednego grama wody podnosi jej temperaturę z $14,5^{\circ}\text{C}$ do $15,5^{\circ}\text{C}$.

Dżul (J) był stosowany do pomiaru energii.

Dżul to energia równa pracy wykonanej przez siłę 1 N w kierunku jej działania, na drodze o długości 1 m ($\text{N}\cdot\text{m}$).

Zgodnie z Międzynarodowym Układem Jednostek Miar SI, który obowiązuje od 1.01.1980 roku

**Dżul (J) stosowany jest do pomiaru energii
czyli ciepła i pracy.**

$$1 \text{ cal} = 4,1868 \text{ J}$$

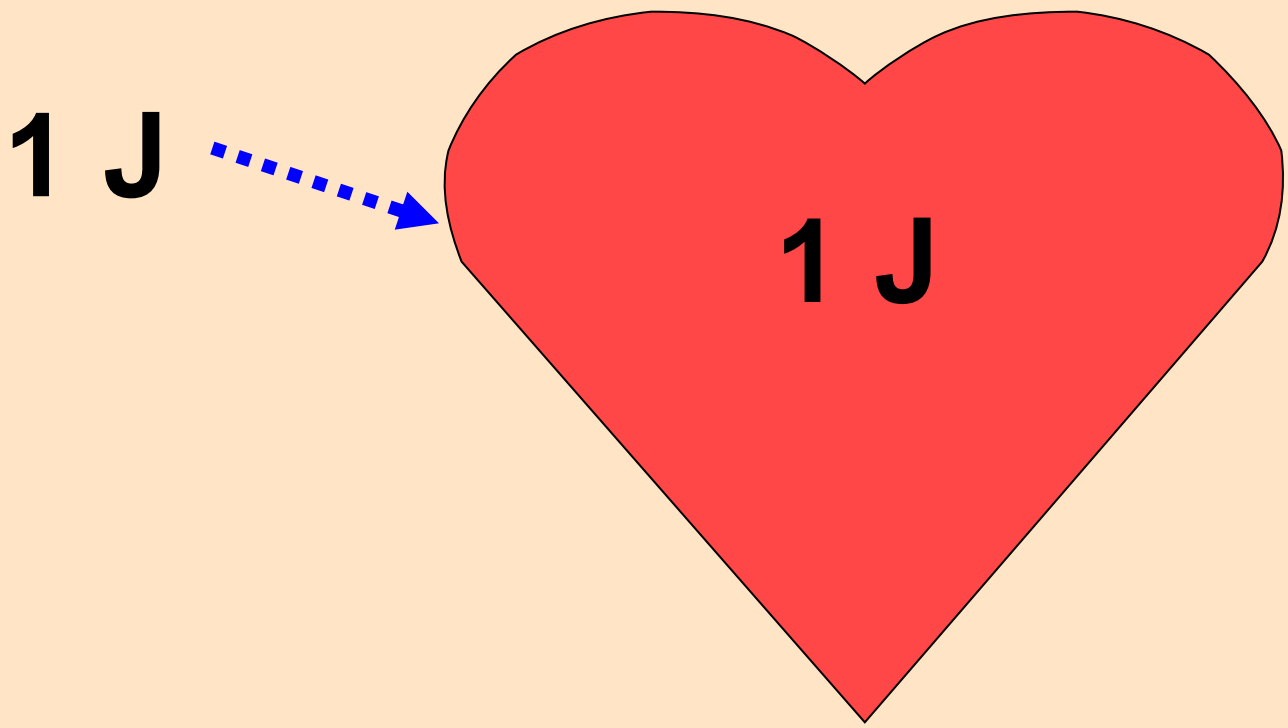
SI – *Le Système International d'Unités*

Jednostką energii spoza układu SI przyjętą za legalną jest

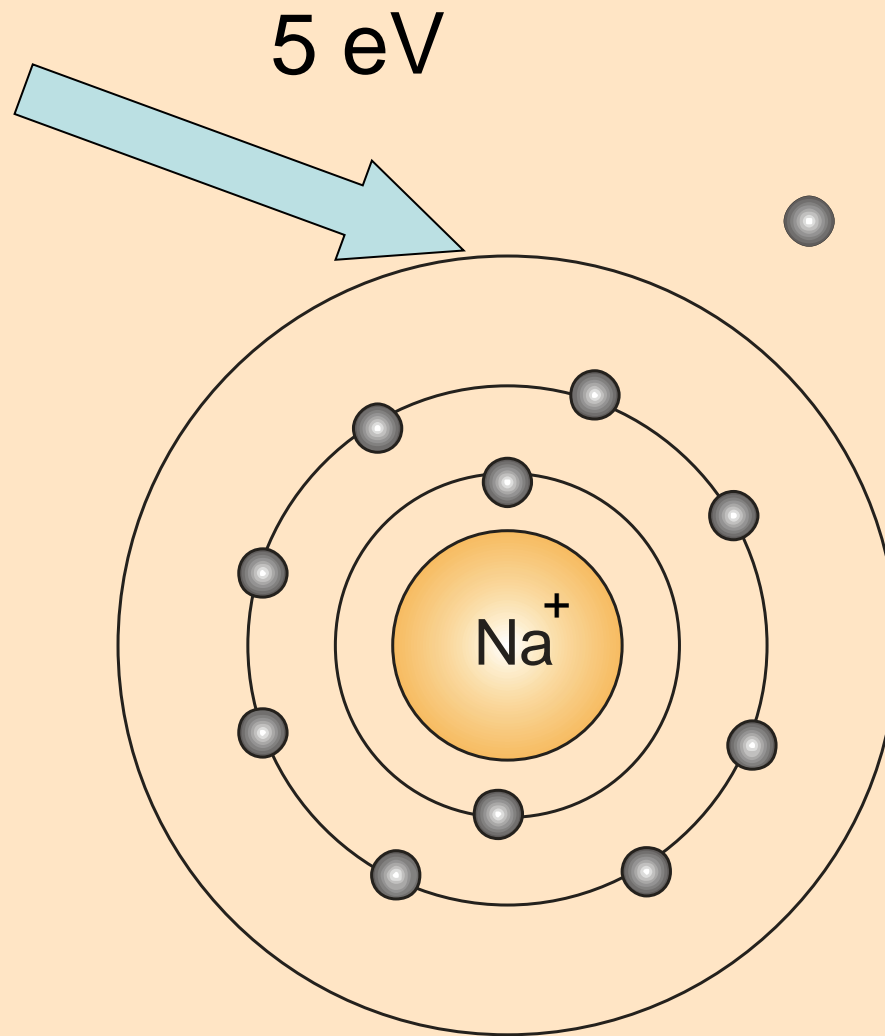
1 eV

energia kinetyczna elektronu przyspieszanego przez różnicę potencjałów 1 V.

$$1 \text{ eV} = 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ J}$$

Na każde uderzenie serca zużywamy około 1 J.

Aby usunąć elektron walencyjny z atomu sodu, potrzebna jest energia około $5 \text{ eV} = 8 \cdot 10^{-19} \text{ J}$.

Sposoby przenoszenia ciepła

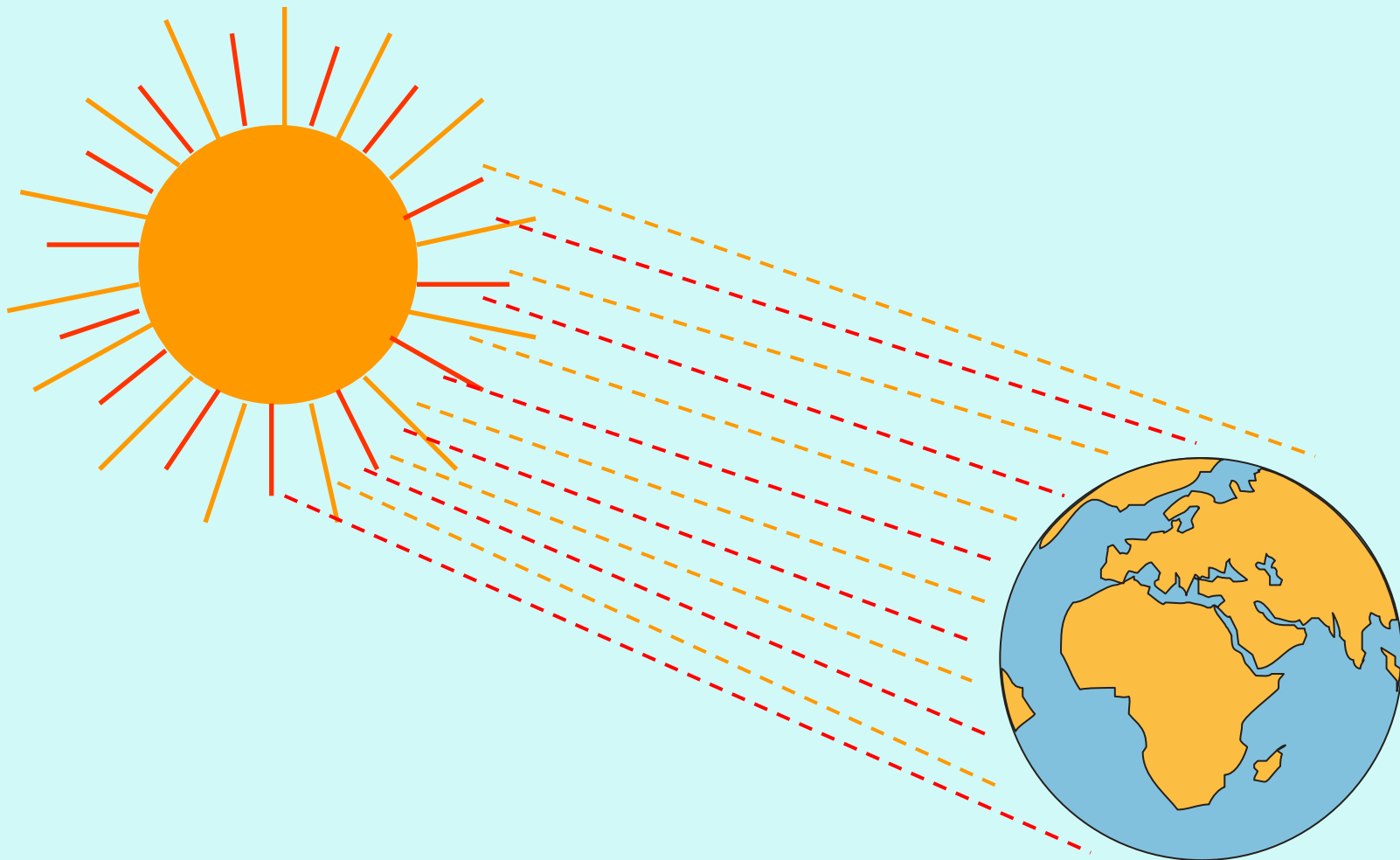
Sposoby przenoszenia ciepła:

- Ciepło przenosi się przez przewodzenie
- Ciepło pokonuje przestrzeń pod postacią promieniowania
- Ciepło przenosi się przez konwekcję czyli unoszenie

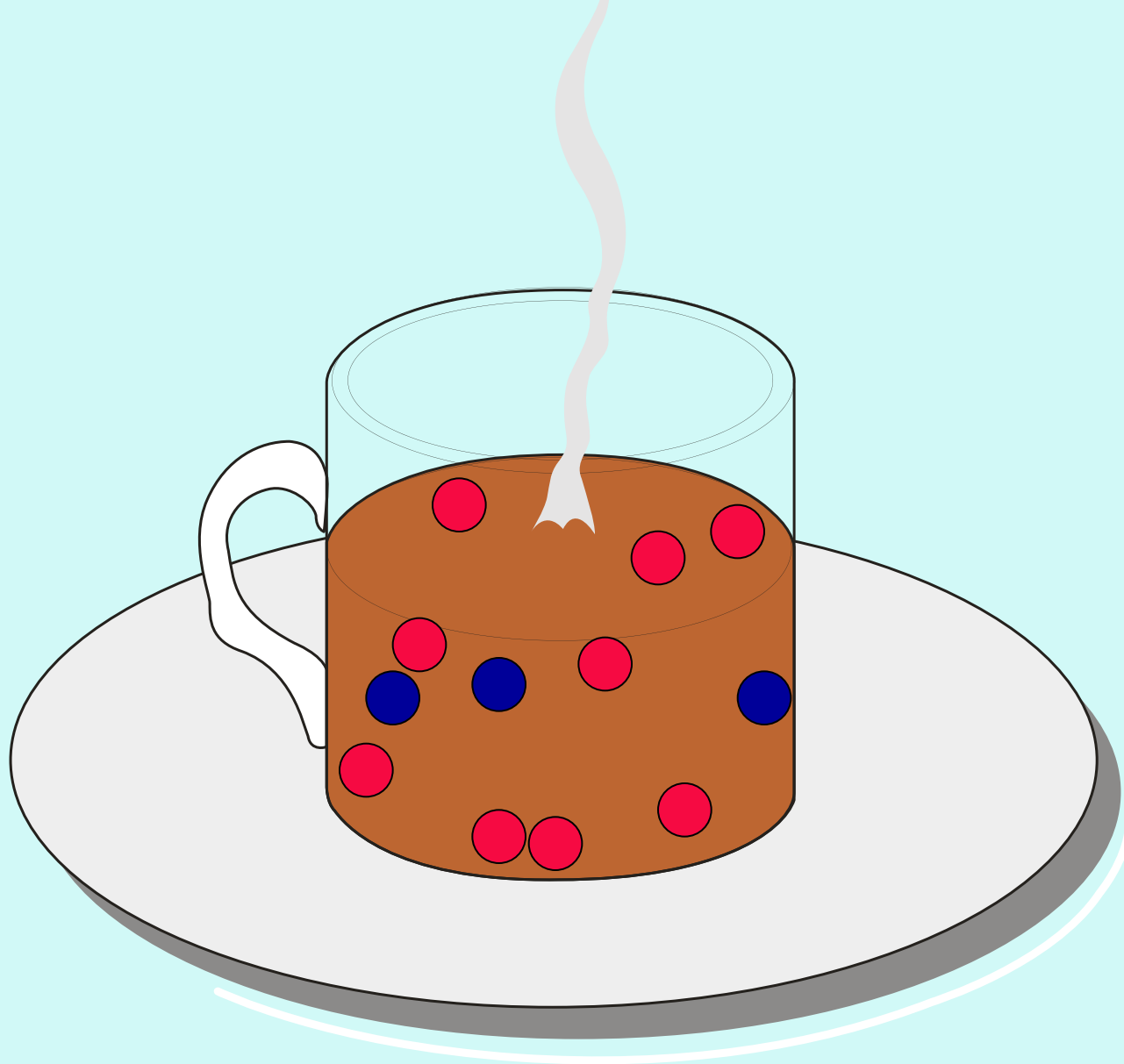

Ciepło przenosi się przez przewodzenie.

Ciepło może też pokonywać przestrzeń pod postacią promieniowania.

W gazach i w cieczech przenoszenie ciepła odbywa się głównie przez konwekcję, czyli unoszenie.

Ciepło czyli energia uwolniona na skutek wybuchu bomby jądrowej przenosi się poprzez konwekcję – czyli unoszenie oraz przez promieniowanie.

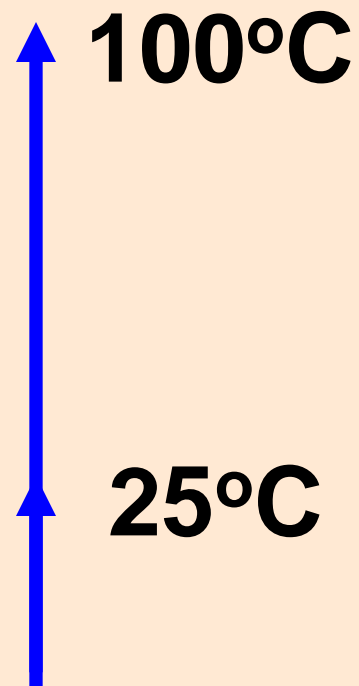
**JAKIE SĄ SKUTKI DOSTARCZENIA
CIEPŁA DO CIAŁA ?**

**Gdy przekazujemy ciepło do
jakiegoś ciała zwykle wzrasta
temperatura, ale nie zawsze.**

0°C

Dostarczane ciepło zużywane jest na stopienie lodu. 47

Dostarczane ciepło zużywane jest na odparowanie wody.

**Ciepło służy do zmiany stanu skupienia czyli
wywołuje przejścia fazowe:**

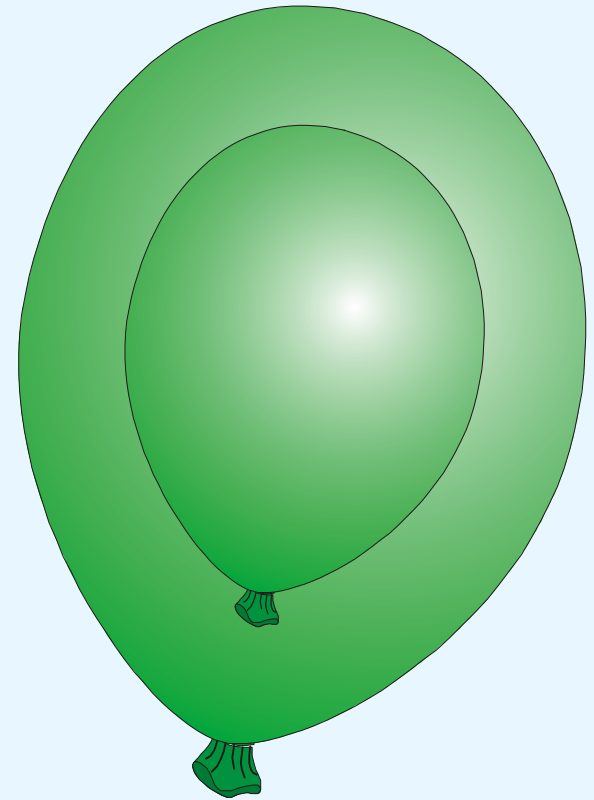
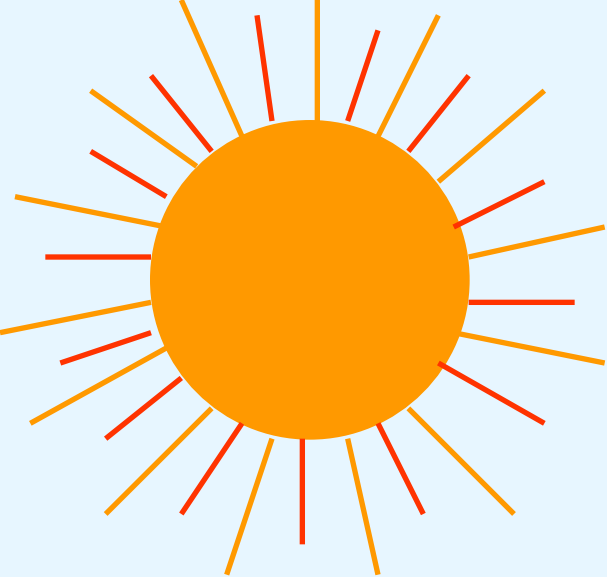
ciało stałe → ciecz

(przekształcenie lodu w wodę)

ciecz → gaz

(przekształcenie wody w parę)

innego rodzaju przejścia fazowe

Rozszerzalność objętościowa

25°C

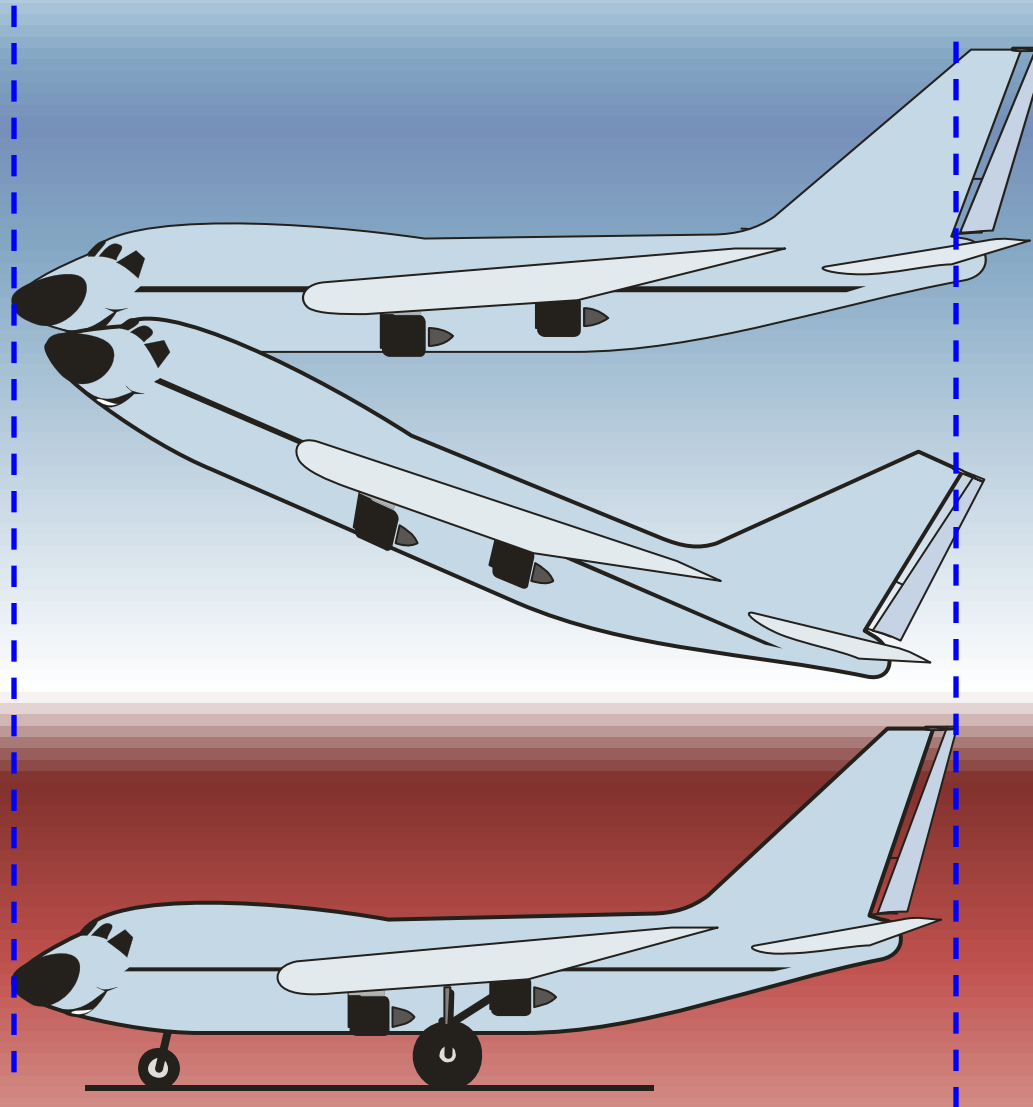
1 mol wody
0,0180 l

1 mol pary wodnej
24,45 l

80°C

1 mol wody
0,0185 l

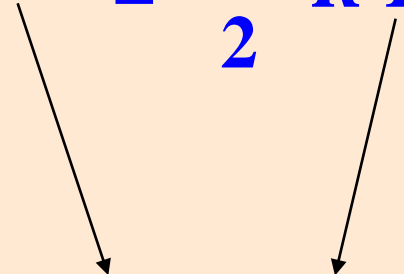
1 mol pary wodnej
28,96 l

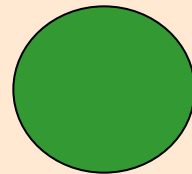
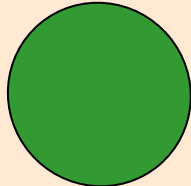
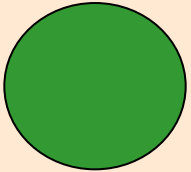
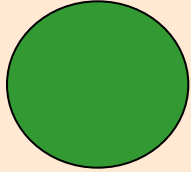
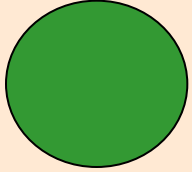

Rozszerzalność liniowa

Dlaczego tak się dzieje?

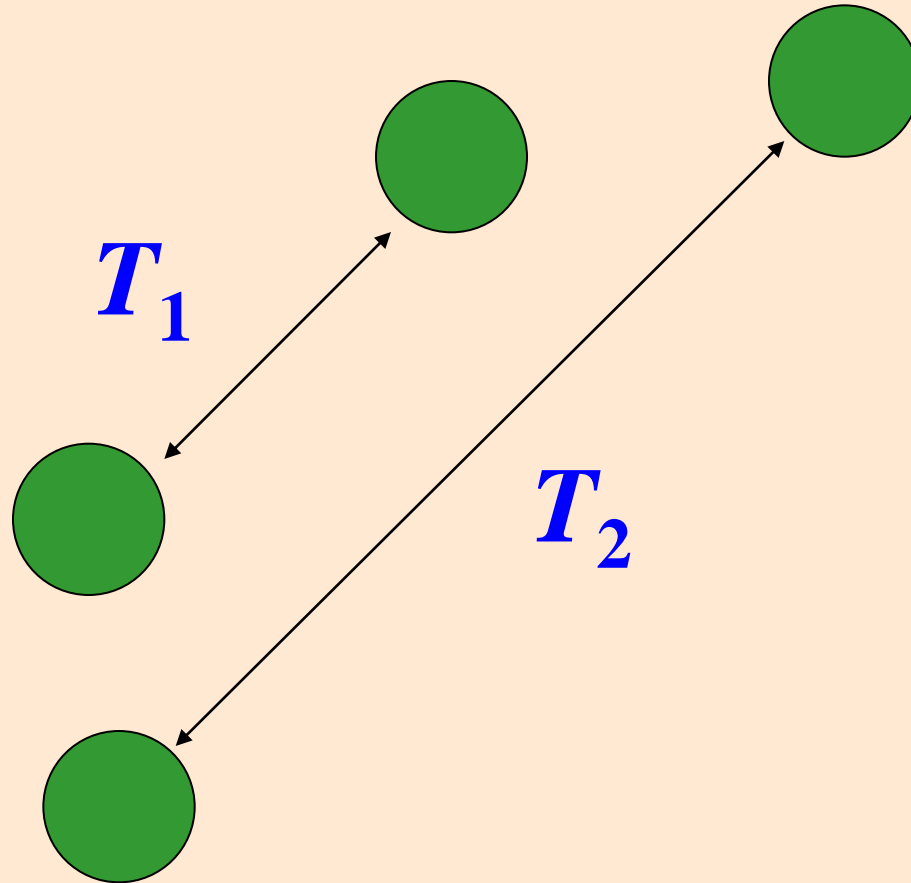
$$**T \approx E_{\text{kin}}**$$

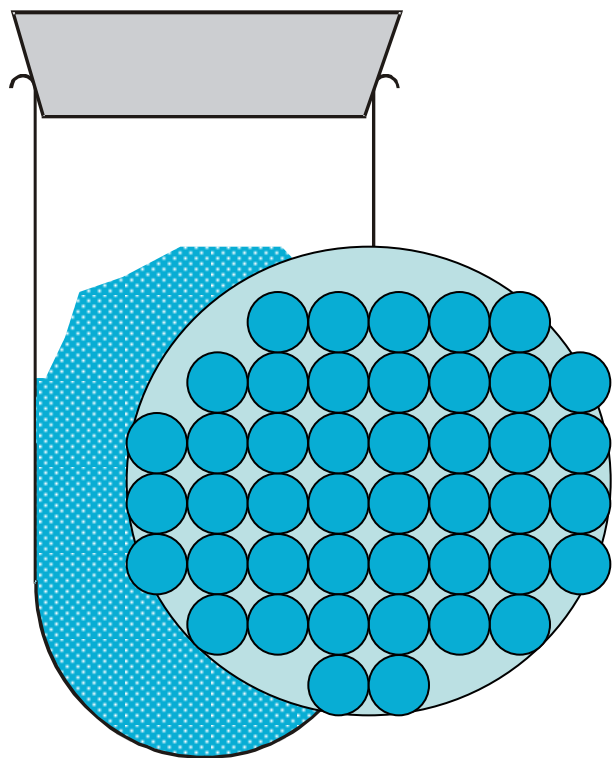
$$**E_{\text{kin}} = \frac{m \cdot v^2}{2} = \frac{3}{2} \cdot R \cdot T**$$

$$**v \approx T**$$

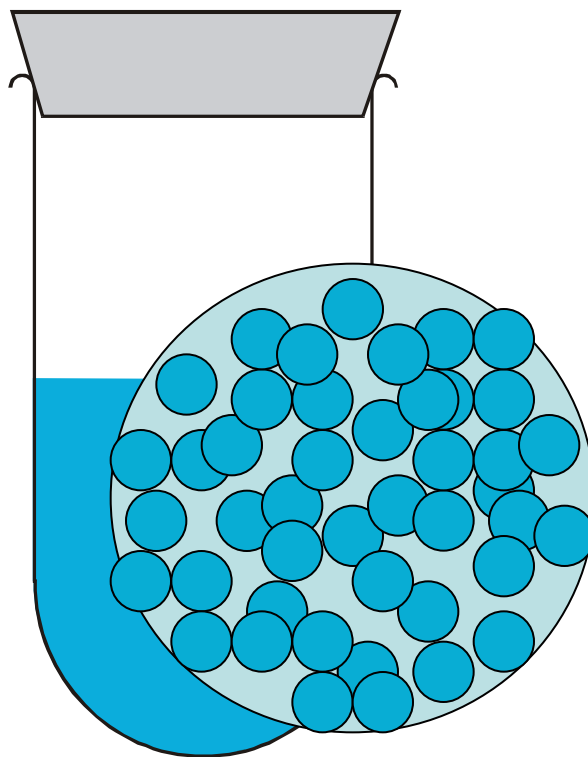
T_1

$T_2 \gg T_1$

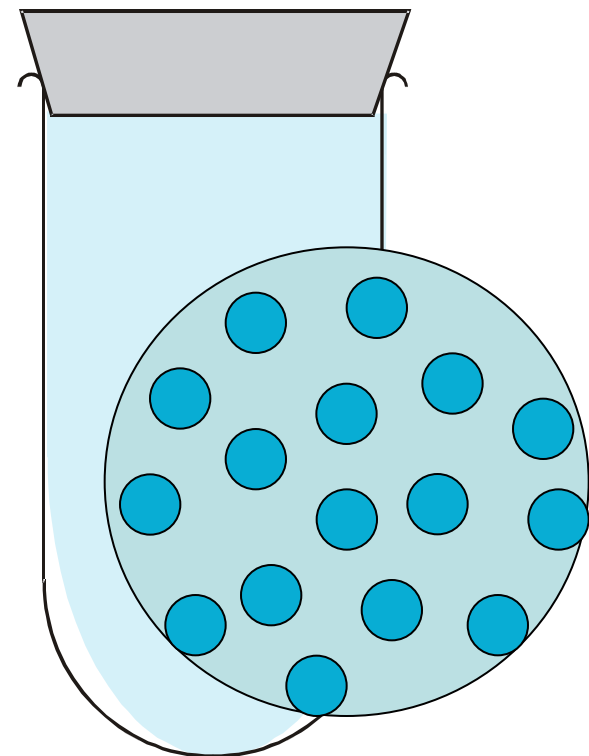

ciało stałe

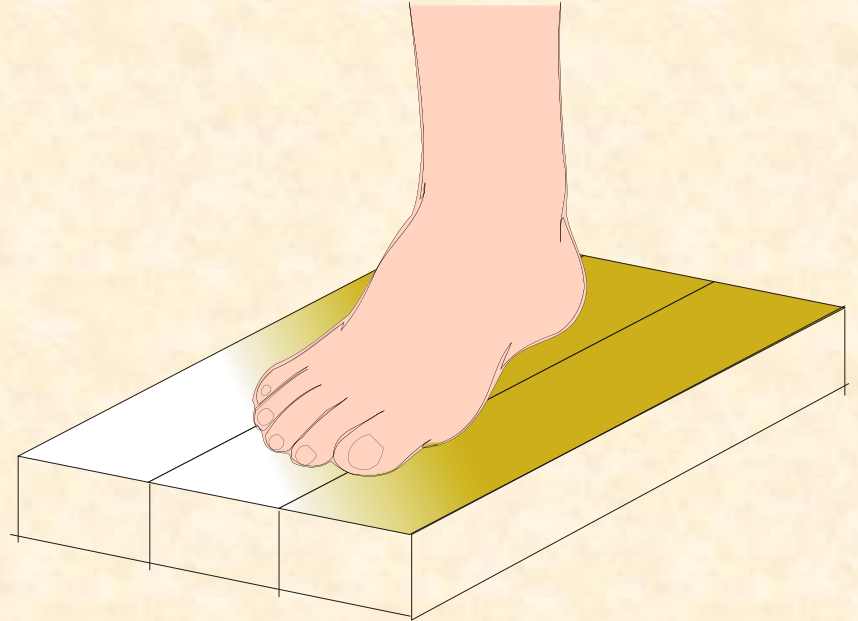
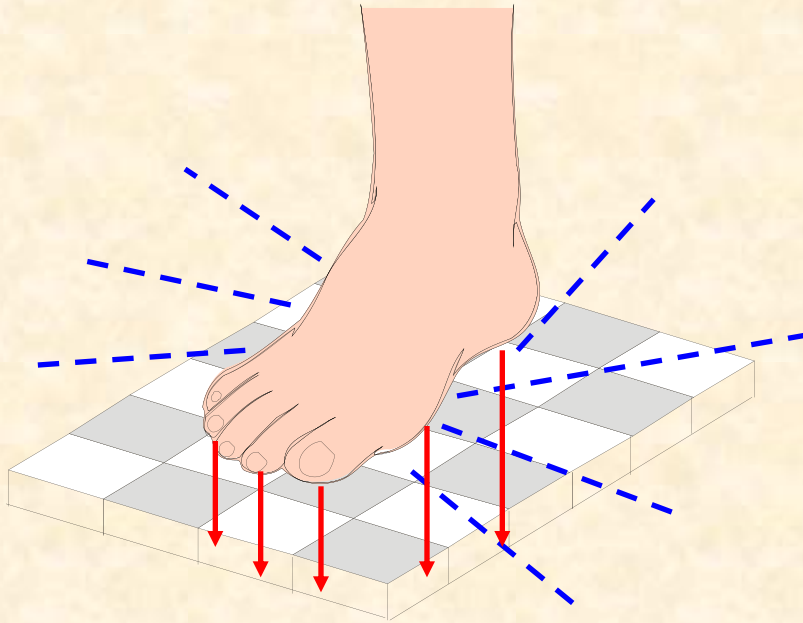
ciecz

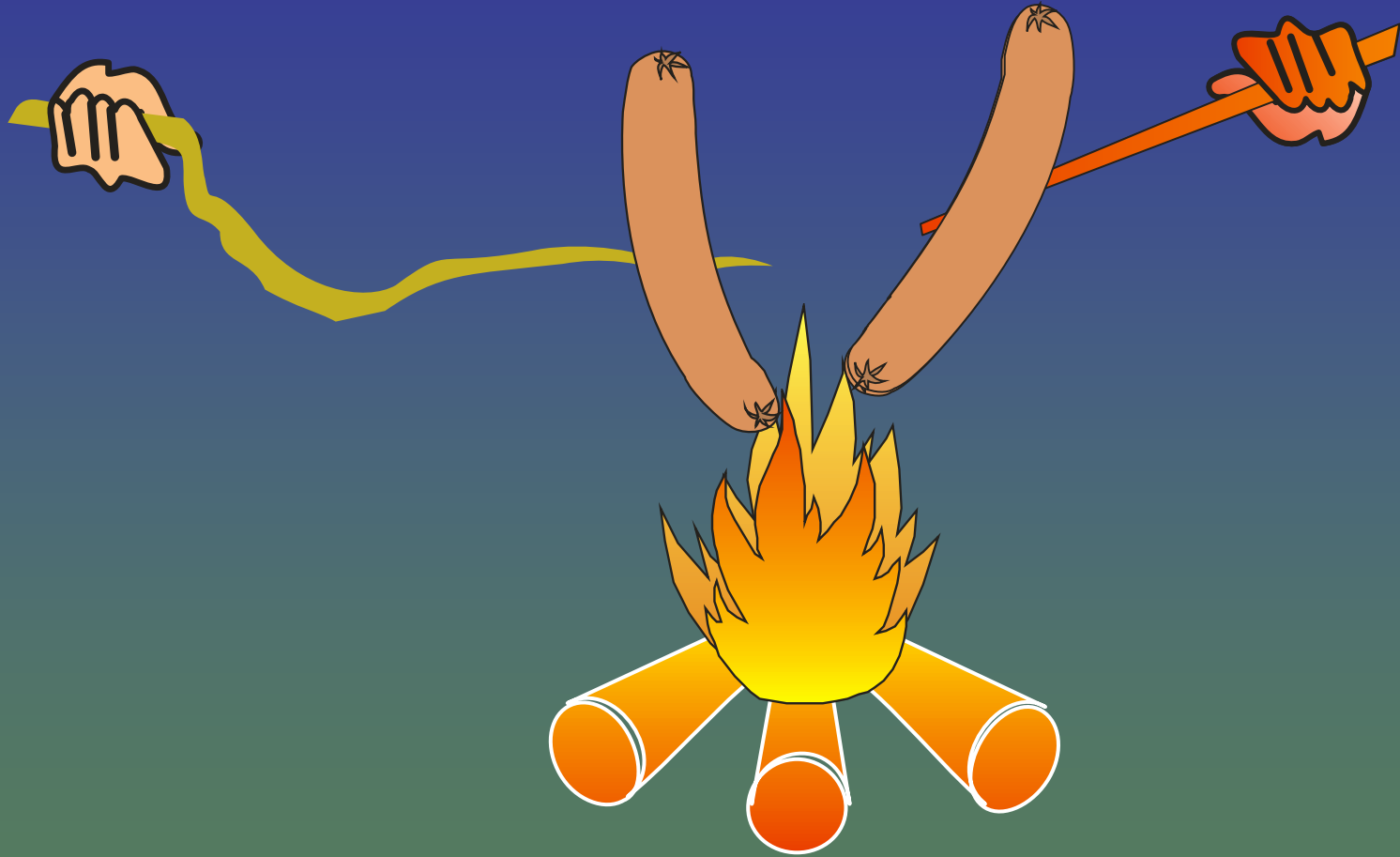
gaz

25°C

Pomocy !!!!

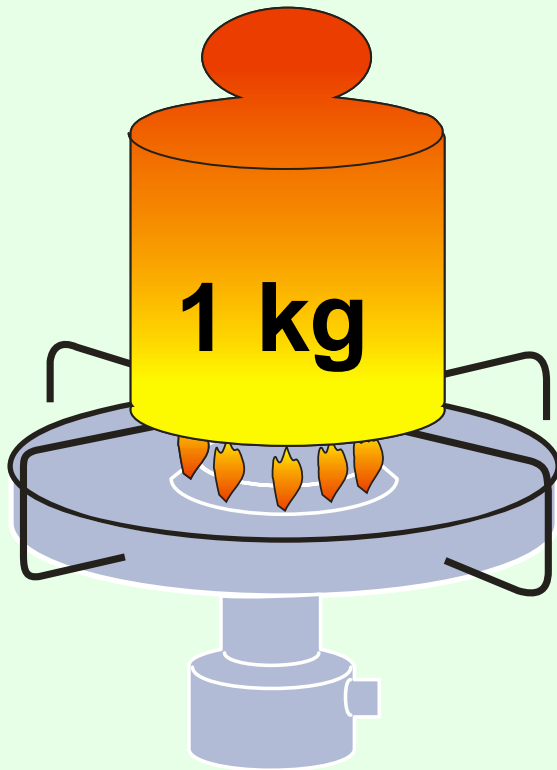

Różne ciała mają różną zdolność przewodzenia ciepła⁸

**Ciała, które słabo przewodzą ciepło
są izolatorami cieplnymi,
np. drewno, styropian, bawełna.**

100°C

100°C

Różne ciała pochłaniają różne ilości ciepła aby osiągnąć taką samą temperaturę.

**Każde ciało charakteryzuje się inną
zdolnością pochłaniania ciepła (energii)
i zdolność tą nazywamy *ciepłem właściwym* C_{wt} .**

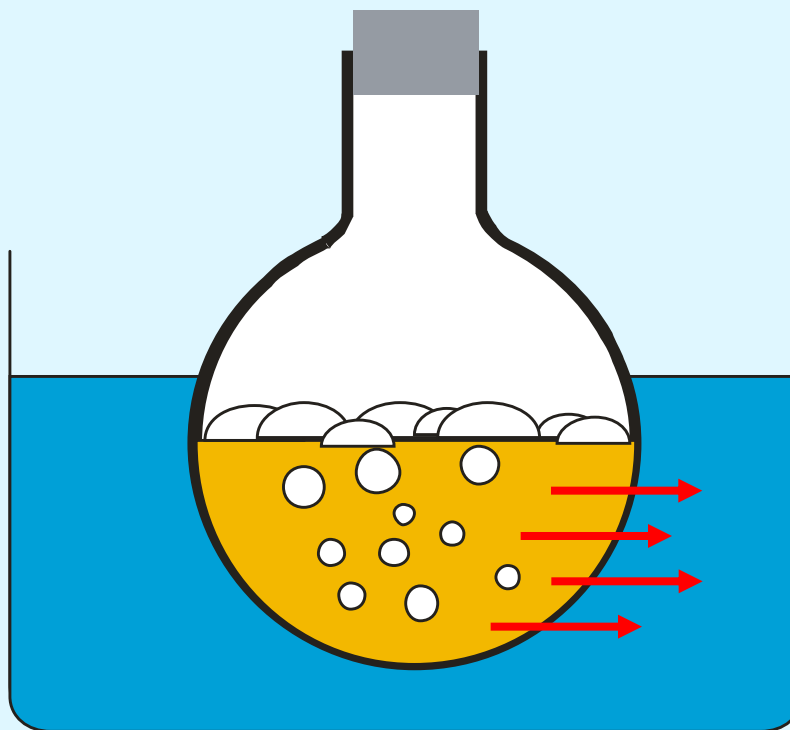
***Ciepło właściwe* jest to ilość ciepła (energii)
jaką należy dostarczyć do 1 kg danego ciała aby
podnieść jego temperaturę o 1 deg.**

układ

$-q$

otoczenie

q

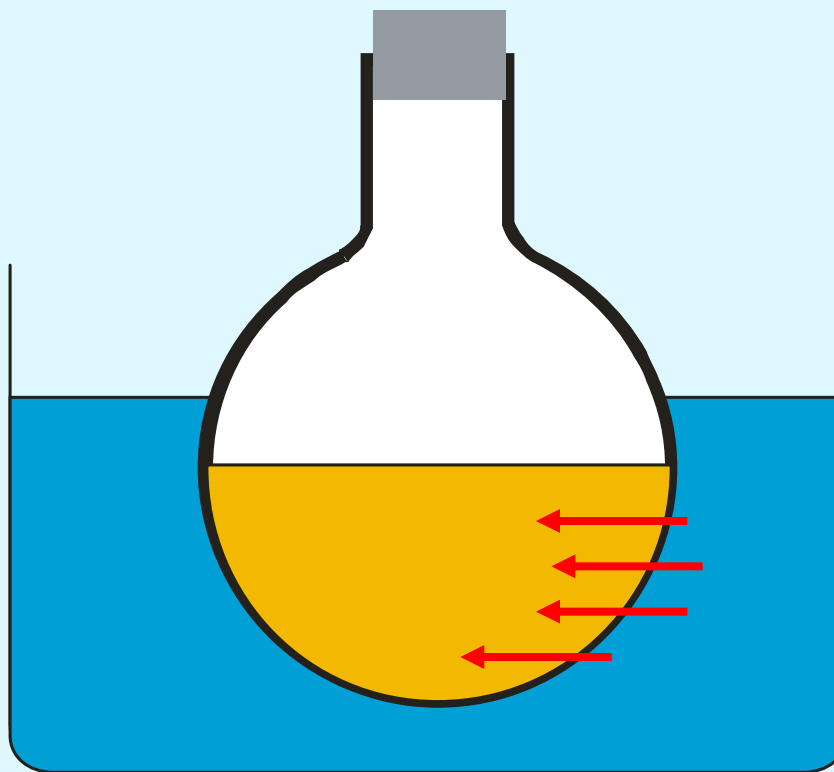
Reakcje (procesy) chemiczne w wyniku, których **układ** **oddaje ciepło do otoczenia** nazywamy reakcjami (procesami) egzotermicznymi.

układ

q

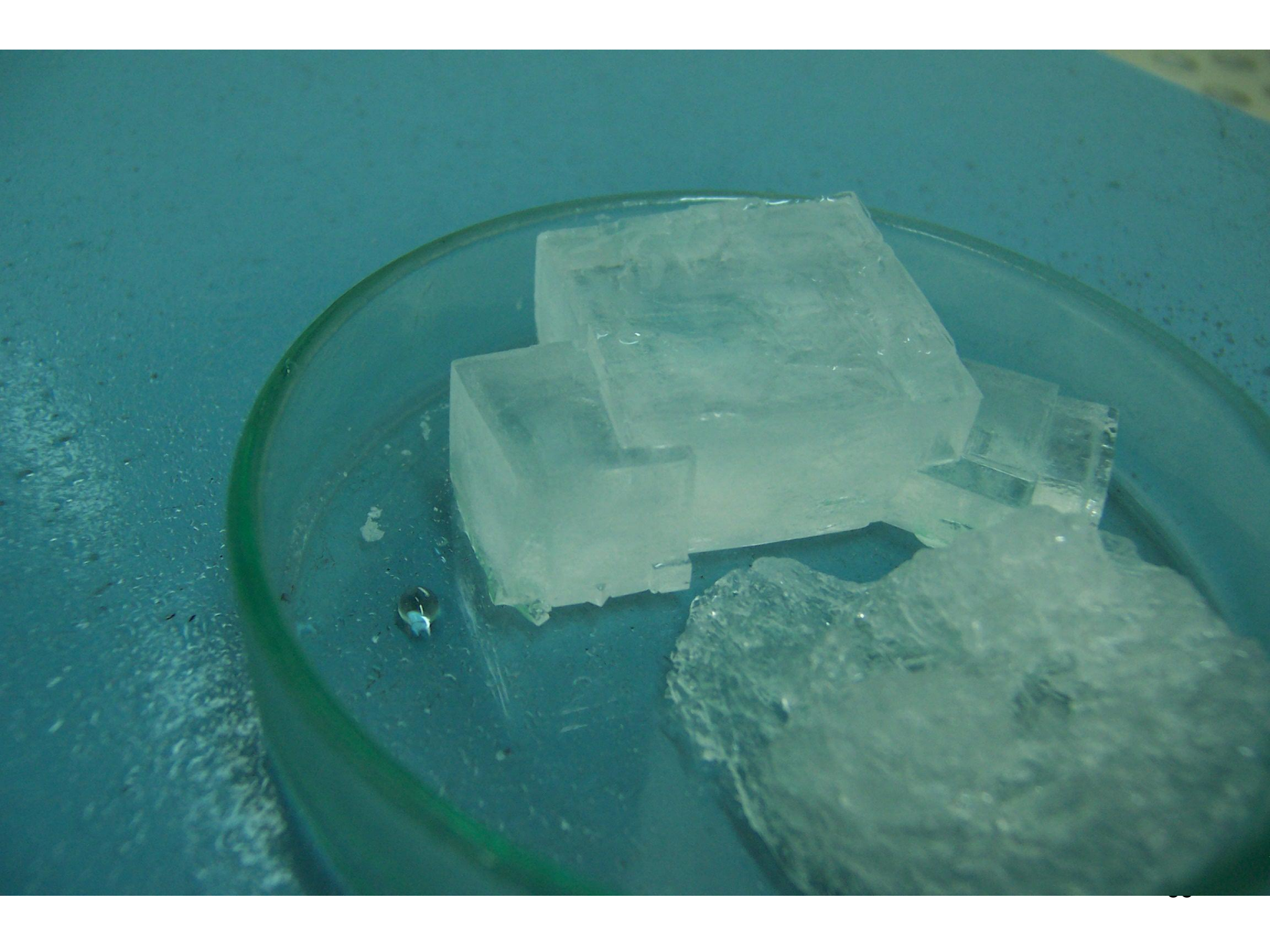
otoczenie

$-q$

Reakcje (procesy) chemiczne w wyniku, których **układ pobiera ciepło od otoczenia** nazywamy reakcjami (procesami) endotermicznymi.

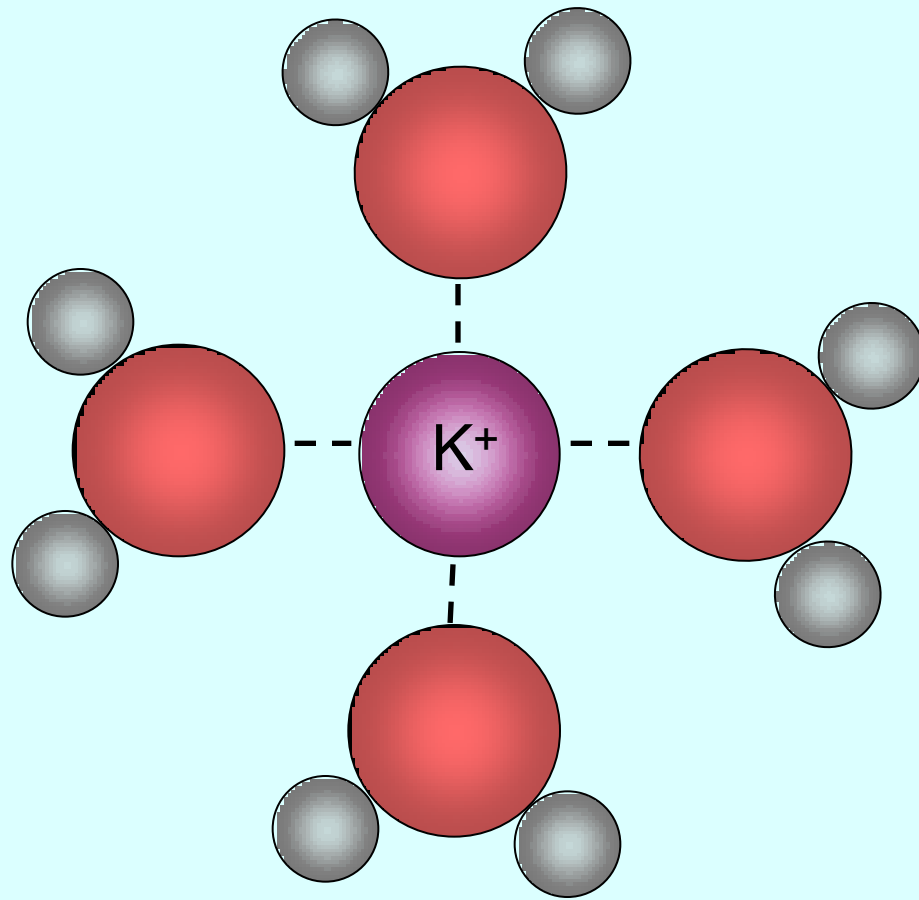

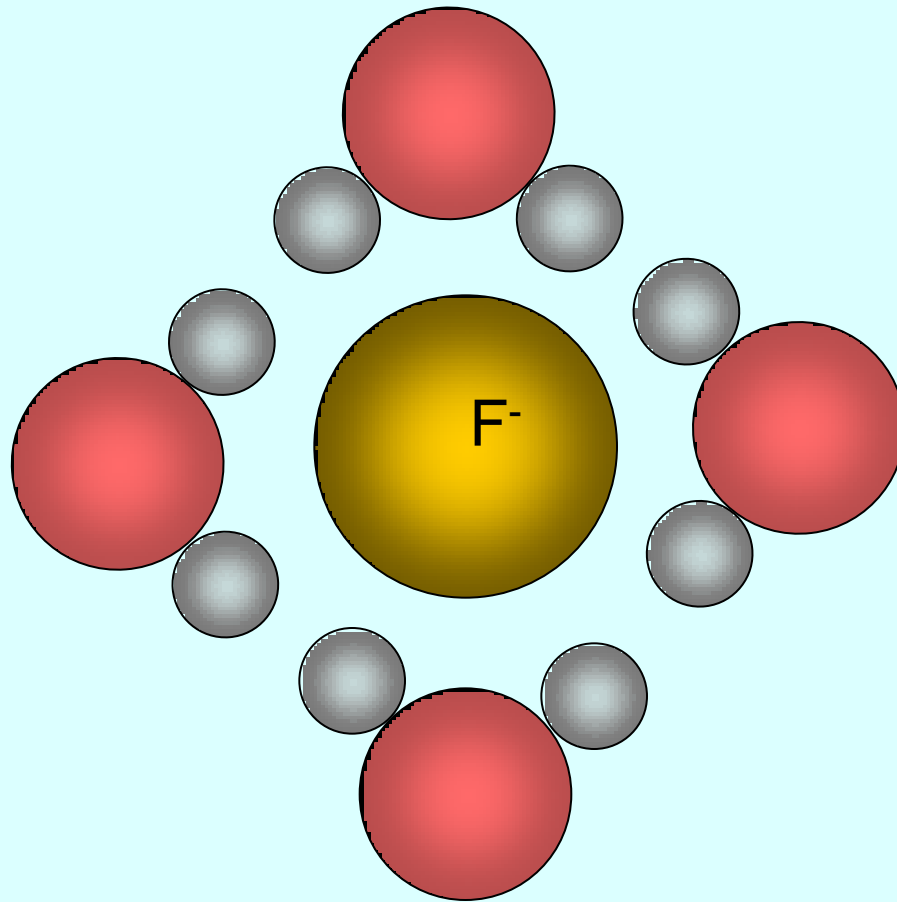

PROCES ROZPUSZCZANIA

- 1. Zerwanie siatki krystalicznej soli (oddzielenie poszczególnych jonów np. Na^+ Cl^- lub cząsteczek np. sacharozy pod wpływem rozpuszczalnika).
Proces endotermiczny.**
- 2. Solwatacja (hydratacja) jonów lub cząsteczek.
Proces egzotermiczny.**

**PROCES ROZPUSZCZANIA jest wypadkową:
procesu endotermicznego i egzotermicznego.**

Termodynamika reakcji chemicznych

Co się dzieje z poszczególnymi rodzajami energii podczas przebiegu reakcji chemicznej?

$$U = E_{\text{trans}} + E_{\text{rot}} + E_{\text{osc}} + E_{\text{el}} + E_{\text{m}} + E_{\text{j}} + E_{\text{x}}$$

E_{kin}

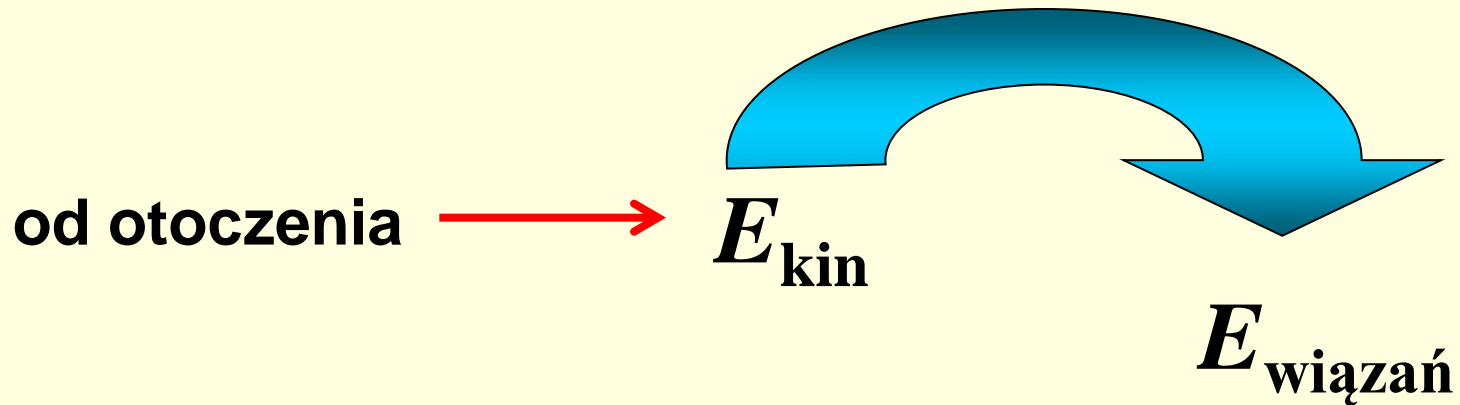
wymieniana na
sposób ciepła
lub/ i pracy

$E_{\text{wiązań}}$

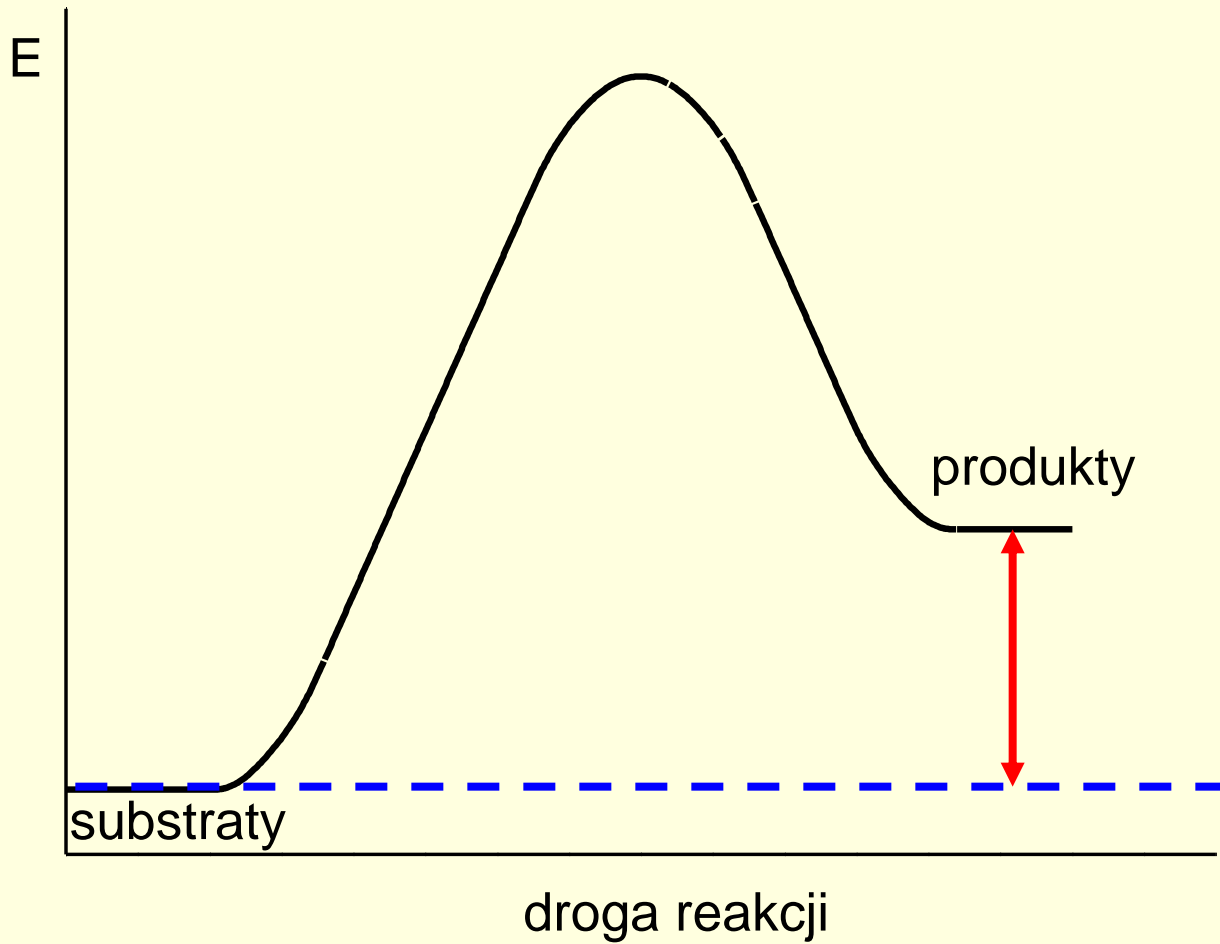
nie ulega zmianie podczas
wymiany z otoczeniem ani
podczas reakcji chemicznej

E_{inne}

$$(E_{\text{wiązań}})_{\text{prod}} > (E_{\text{wiązań}})_{\text{substr}}$$

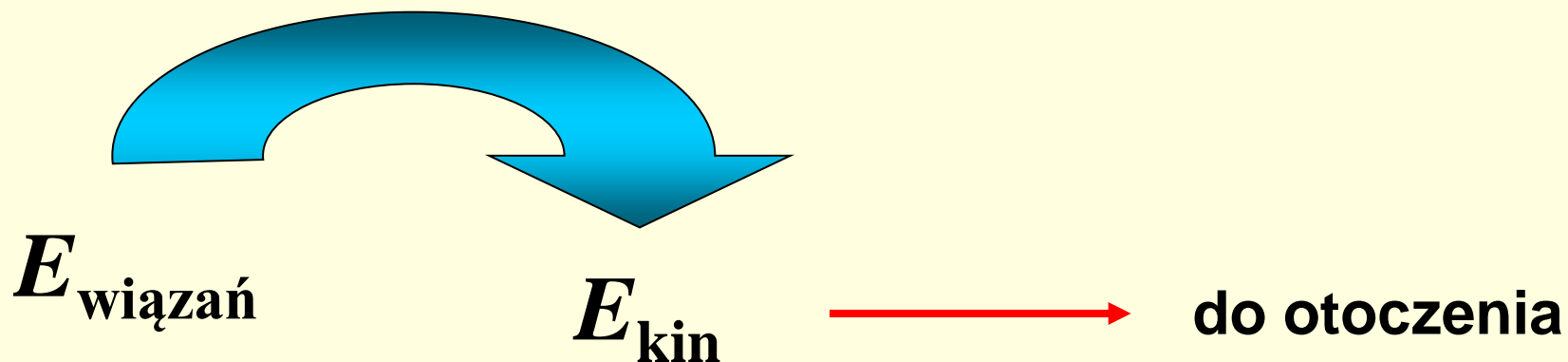
reakcja endoenergetyczna

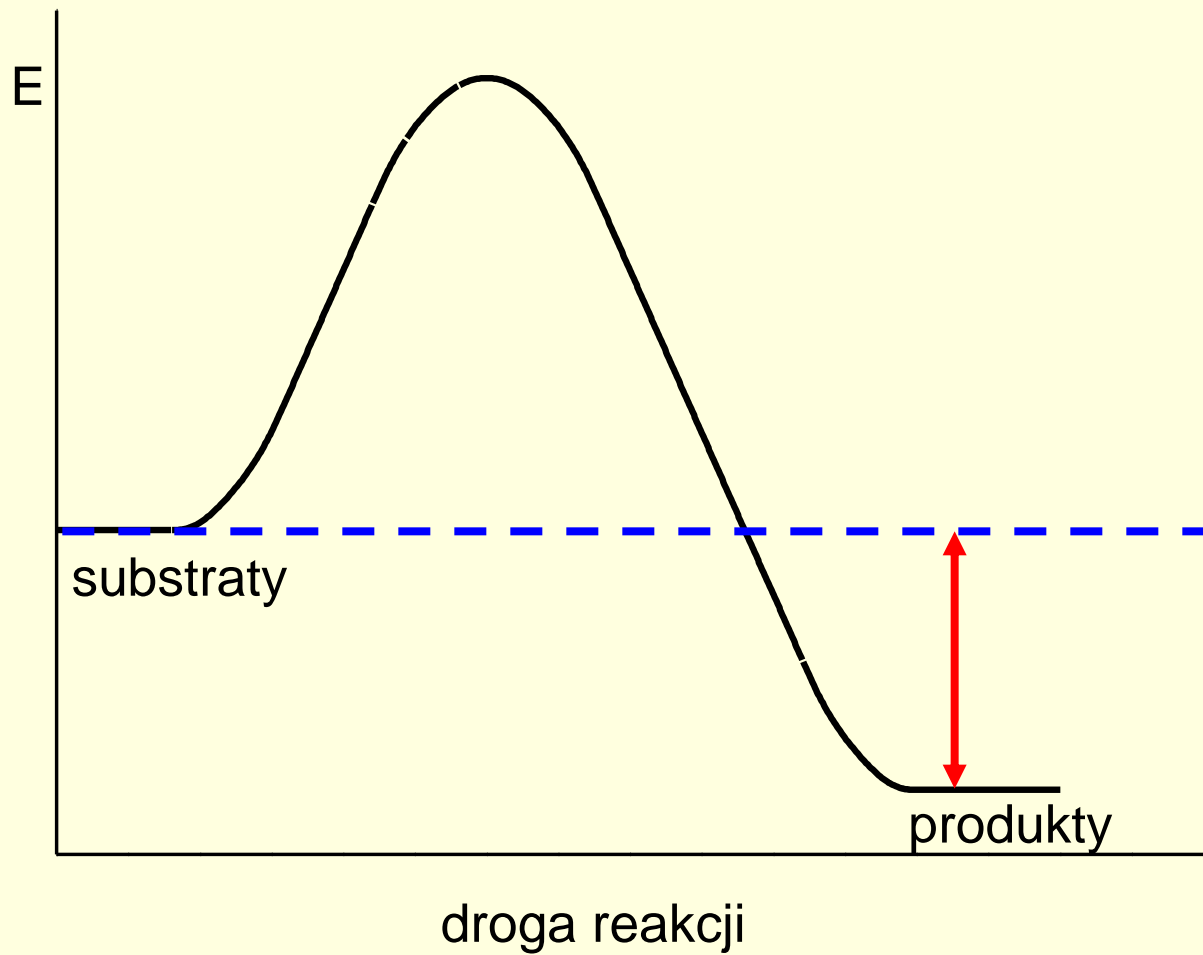
reakcja endoenergetyczna

$$(E_{\text{wiązań}})_{\text{prod}} < (E_{\text{wiązań}})_{\text{substr}}$$

reakcja egzoenergetyczna

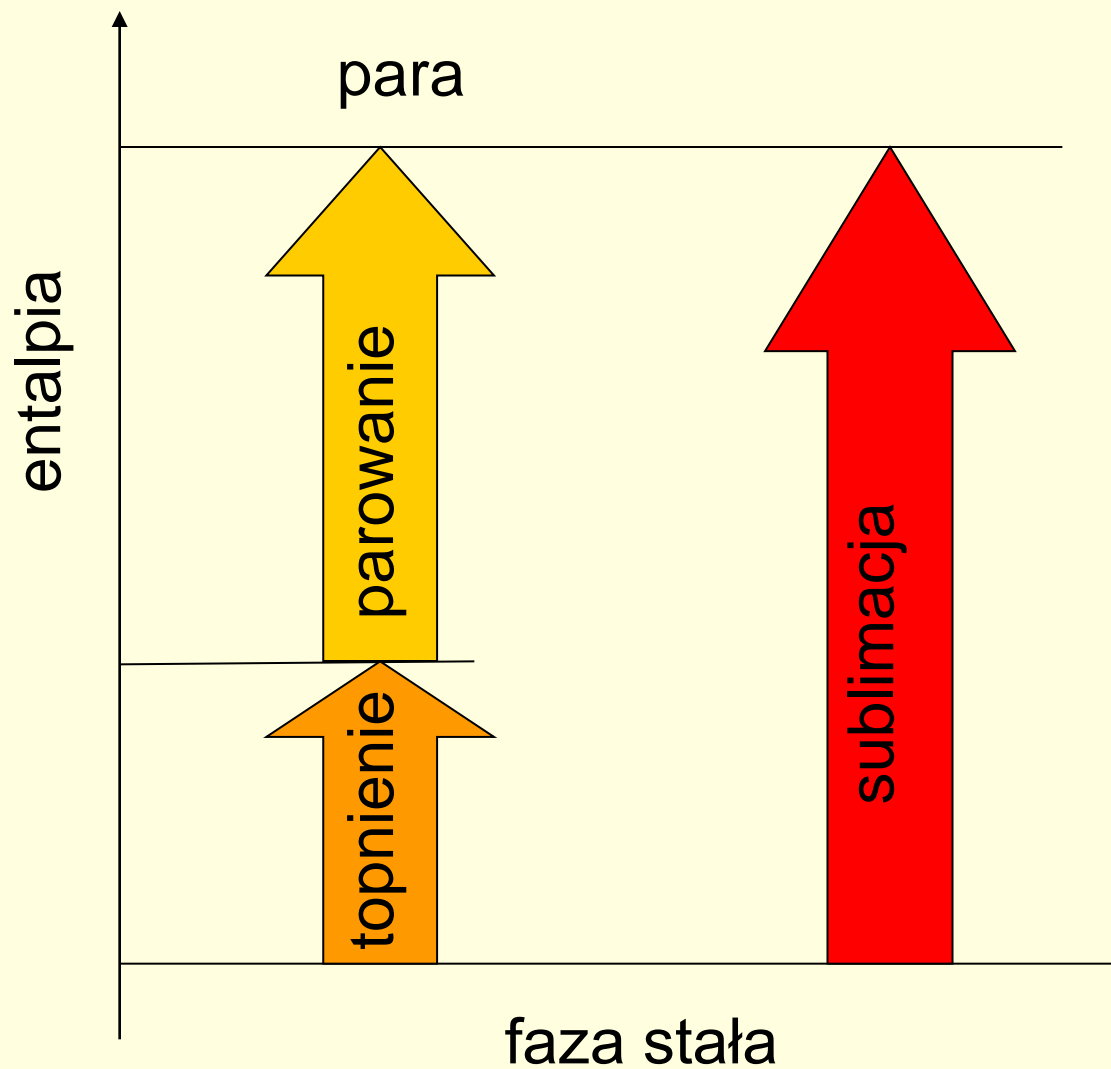

reakcja egzoenergetyczna

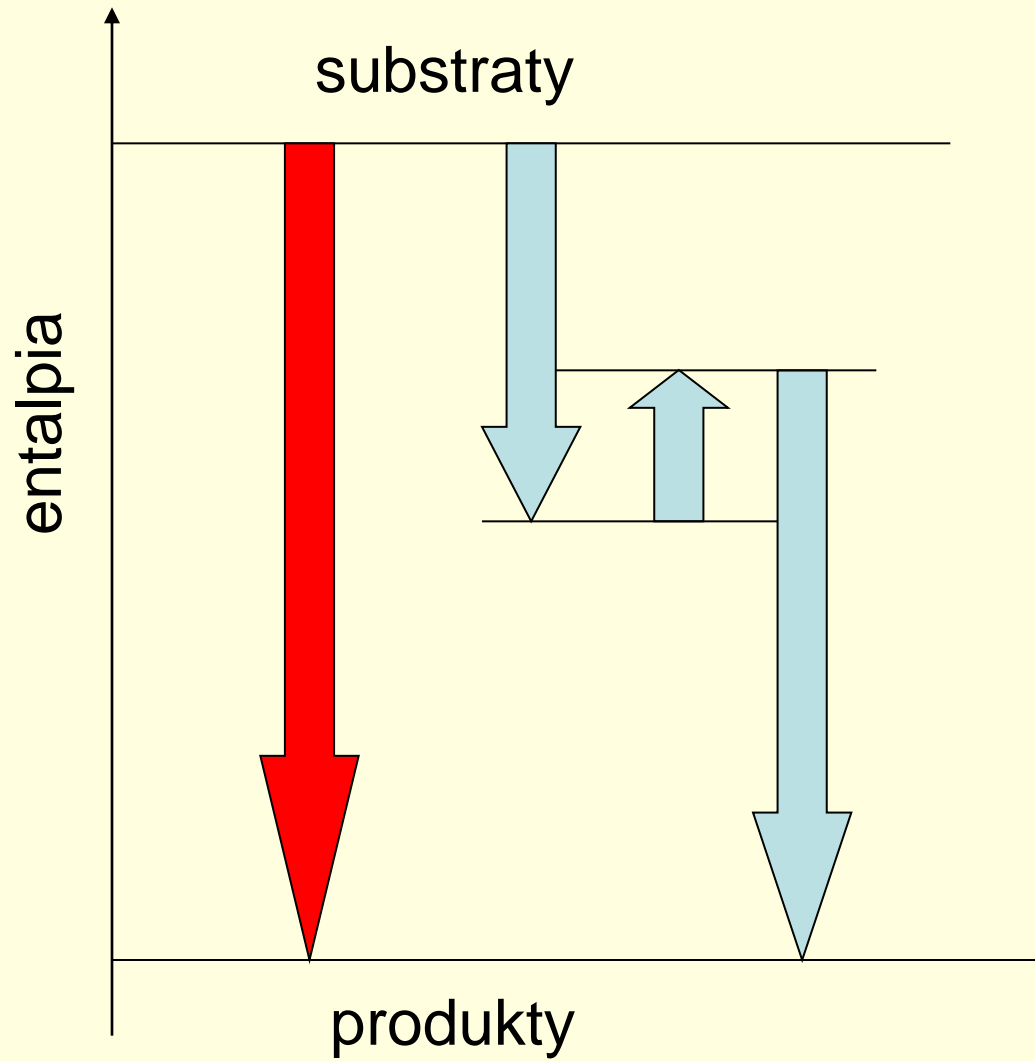
Podczas przemiany chemicznej następuje zmiana rodzaju wiązań, zrywane zostają wiązania w cząsteczce substratów i pojawiają się nowe wiązania w cząsteczce produktów; następuje więc zmiana energii potencjalnej.

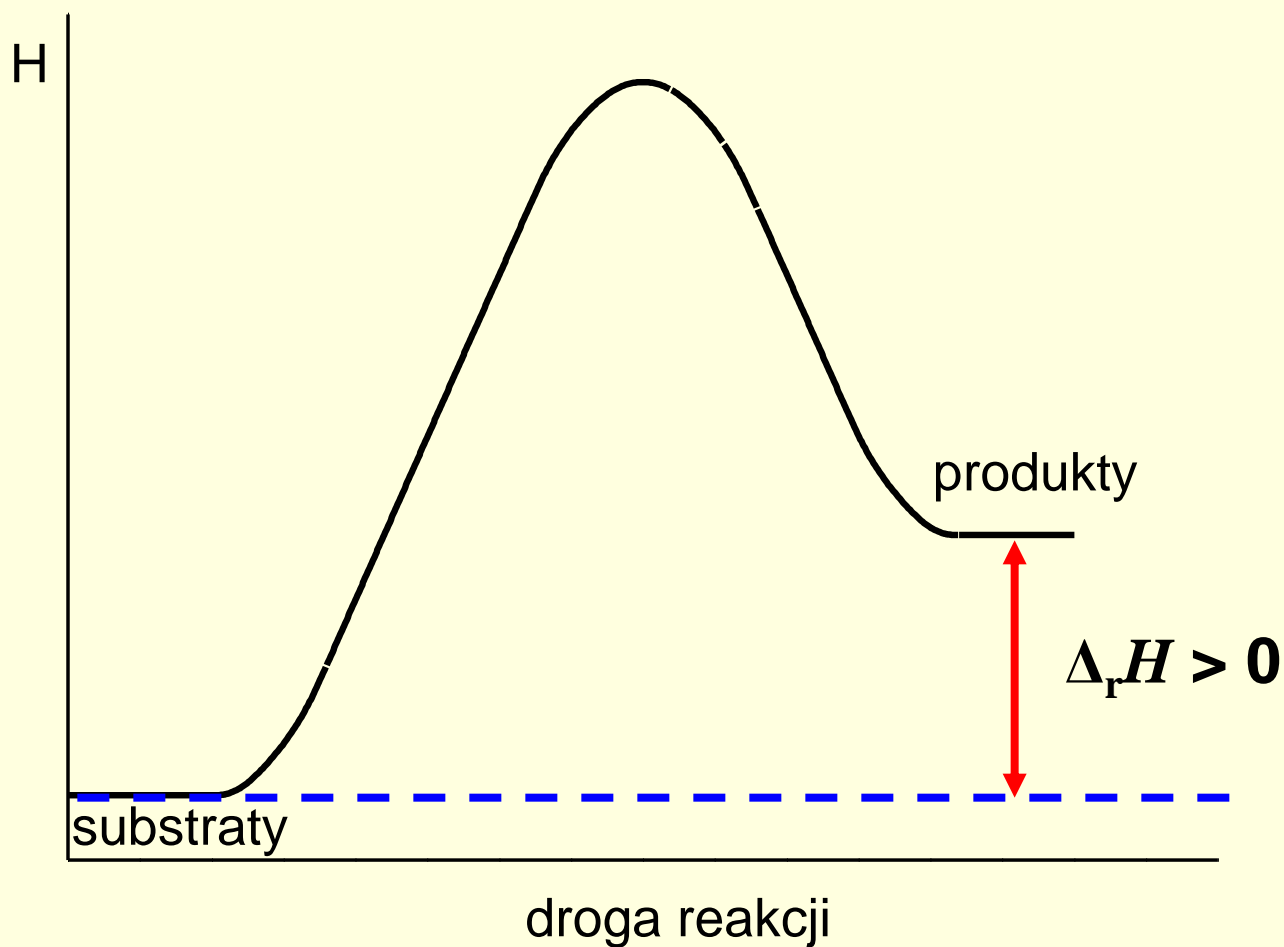
Różnica energii między energią wiązań substratów i energią wiązań produktów (różnica energii potencjalnej spowodowana zmianą położenia i rodzaju wiązań w nowej cząsteczce) konwertowana jest w energię kinetyczną drobin a ta z kolei może być wymieniana z otoczeniem.

TERMOCHEMIA

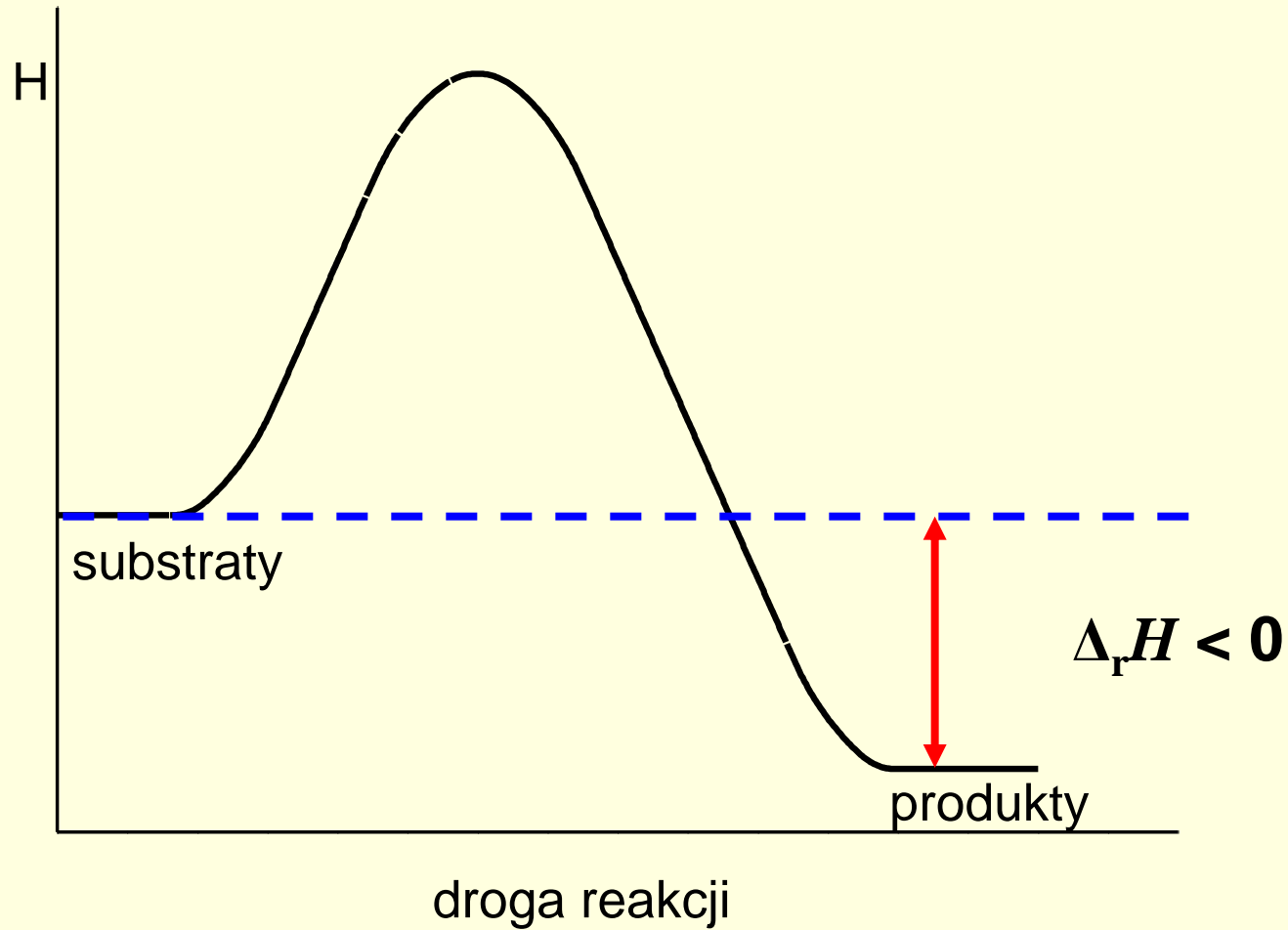

$$\Delta_{\text{sub}}H^{\circ} = \Delta_{\text{top}}H^{\circ} + \Delta_{\text{par}}H^{\circ}$$

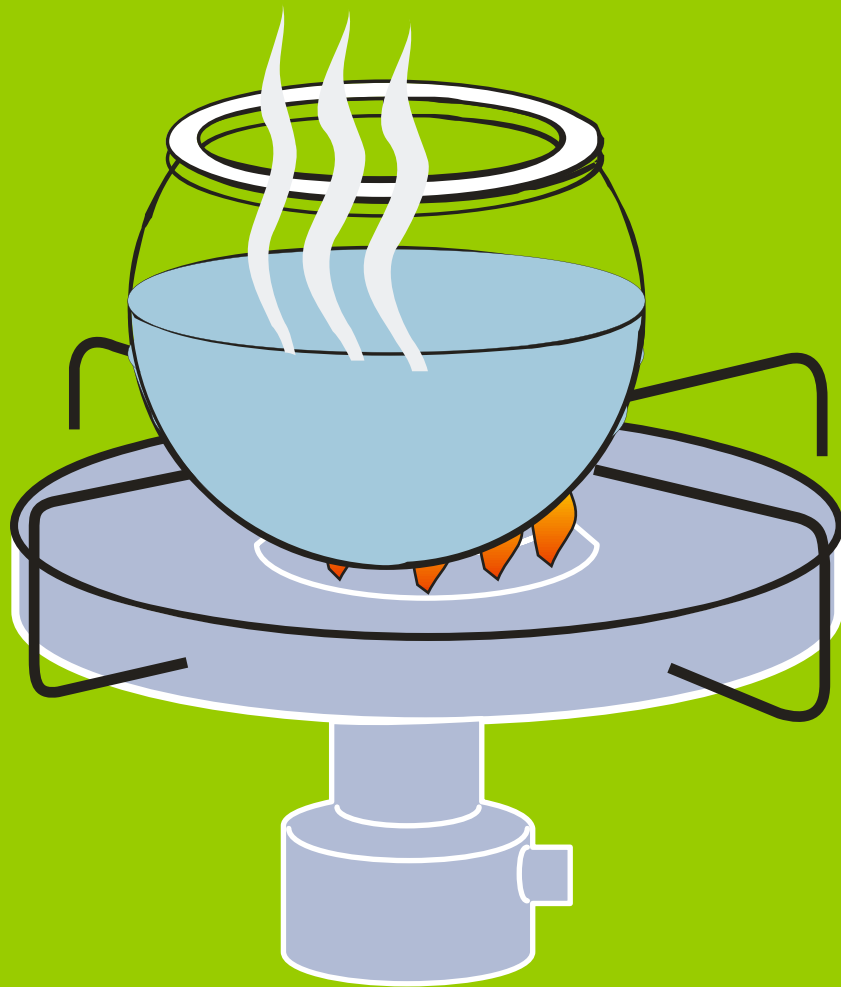
$\Delta_r H^0 > 0$ układ pobrał energię od otoczenia w postaci ciepła (zyskał energię), **reakcja endotermiczna**

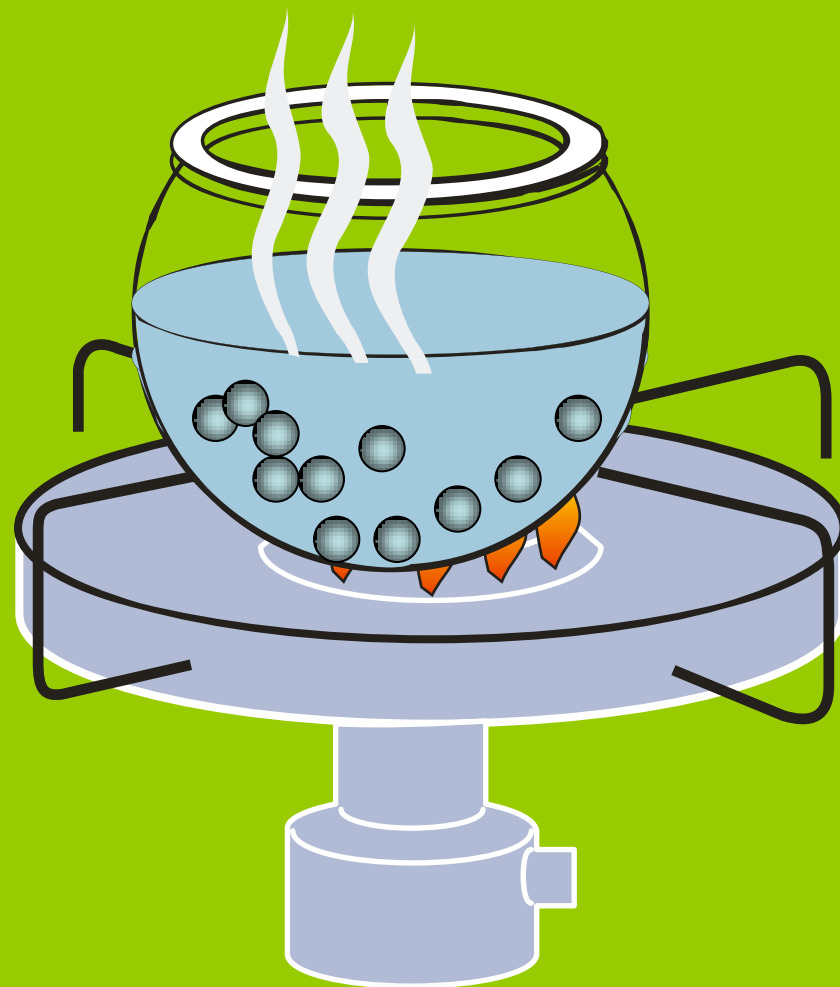
$\Delta_r H^\circ < 0$ układ oddał energię w postaci ciepła do otoczenia (stracił energię), **reakcja egzotermiczna**

parowanie

wrzenie

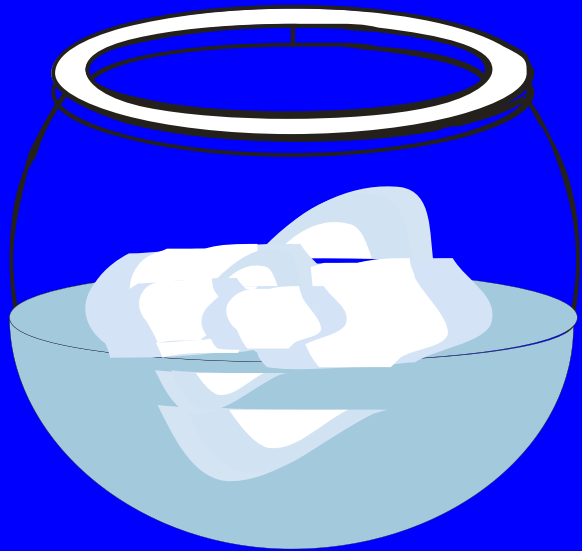
Parowanie jest to proces odrywania się cząsteczek od powierzchni cieczy.

Dla wody parowanie zachodzi w temperaturze $t > 0^{\circ}\text{C}$ przy ciśnieniu 1 atm.

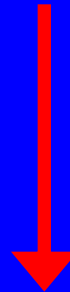
Wrzenie jest to proces wrywania się cząsteczek z całej objętości cieczy.

Dla wody wrzenie zachodzi w temperaturze $t = 100^{\circ}\text{C}$ przy ciśnieniu 1 atm.

NaCl

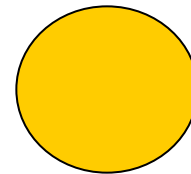
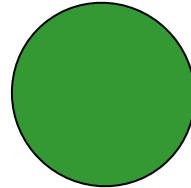
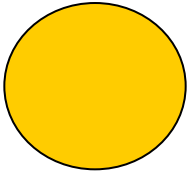
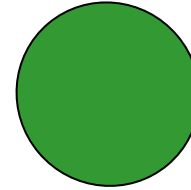
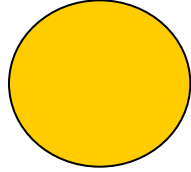
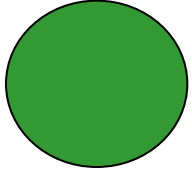
0°C

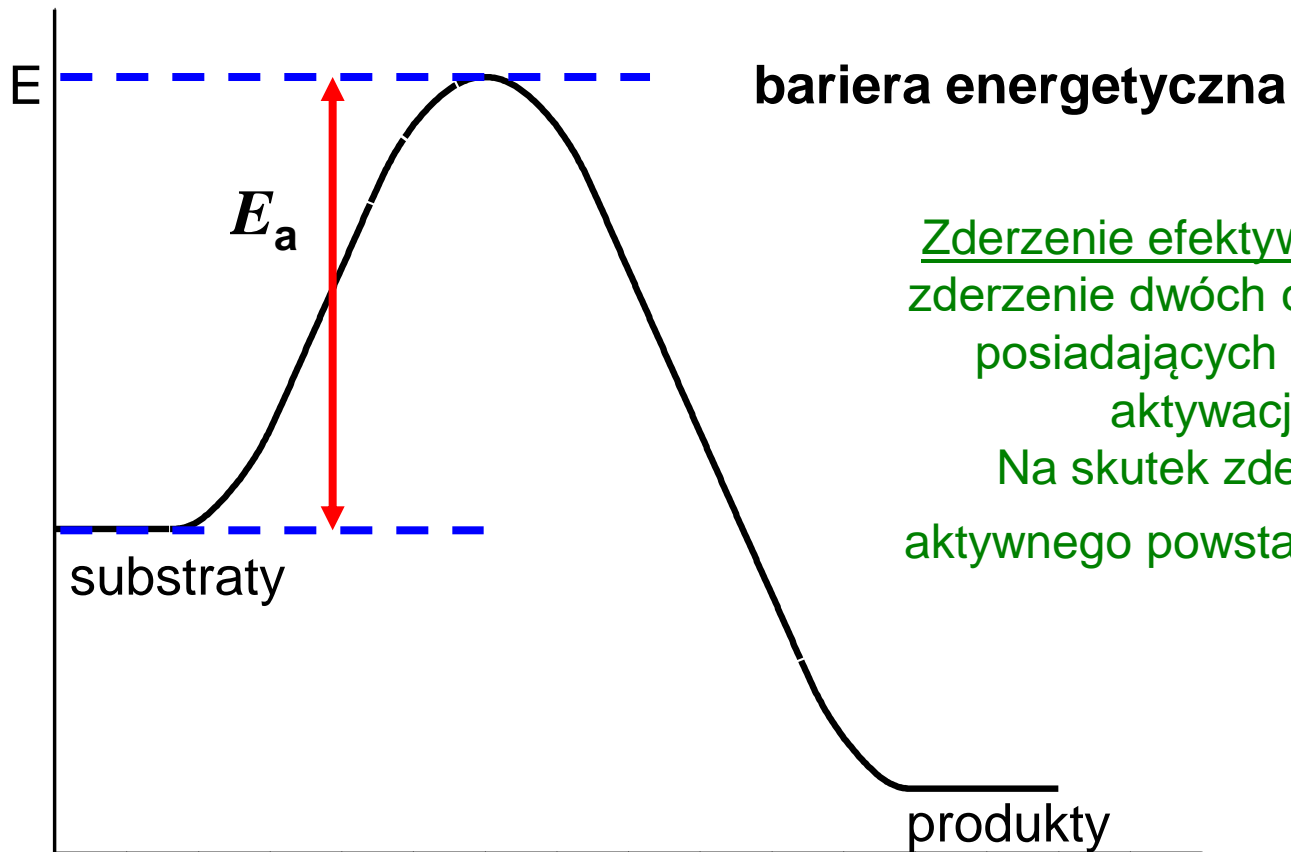
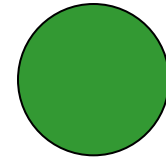
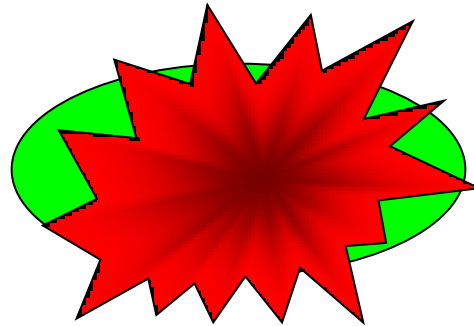
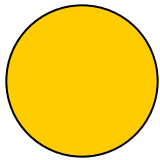

**Rozpuszczenie soli kuchennej
w wodzie powoduje obniżenie
temperatury krzepnięcia
mieszaniny
woda + sól.**

Dlaczego zachodzą reakcje chemiczne?

Wpływ temperatury na szybkość reakcji chemicznych

Zderzenie efektywne jest to zderzenie dwóch cząsteczek posiadających energię aktywacji.
Na skutek zderzenia aktywnego powstaje produkt.

An aerial photograph of a mountain landscape. In the center, a dark, calm lake is surrounded by green, rocky slopes. To the left of the lake, a small cluster of buildings with dark roofs is situated on a grassy clearing. A dirt path winds through the forested hills in the background. The foreground shows a field of tall, dry grasses. The text "Dziękuję za uwagę" is overlaid in white serif font on the lake.

Dziękuję za uwagę